

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№3 САКАВІК 1964

Зок-3
1844

Січ

Цена 4 коп.

ДВУХНЕДЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ
АБОТНИЦА
защиту интересов женского рабочего движения. Рукописи должны быть...

Их свидетельства авторов. Рукописи должны быть
написаны чётко, на одной стороне листа.
Денги, рукописи и письма следует при-
сылать исключительно по адресу конторы,
не на имя редактора, издателя или иного
отдельного лица.
Адрес конторы в редакции: Ясная ул. в. комн.
1914

23 февраля.

[illegible]

С.-Петербург, 23 февраля

[illegible]

Переходя к вопросу о
ответа на которые класс
жизни. «Работники

Она будет выис-
кательницами их ин-
тересов, со всеми
рабочими, но в

Пасылаючы трэці нумар «Работницы» Інэсе Арманд

ВІНШУЕМ
ДРАГУЮ
СЯБРОЎКУ

30к-3/1844

Прале

ся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 3

САКАВІК
1964

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАНИЯ САКАВЫ

Людміле Сталь у Парыж, У. І. Ленін віншаваў іх з уда-
лым пачаткам і пісаў: «Добра! Наладжваецца справа».

З адабрэнем Леніна «Работница» ўступіла ў жыццё і за свае 50 год прайшла слаўны шлях баявога органа Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

...Першая імперыялістычная вайна спыніла існаванне «Работницы». Гатовы да друку восьмы нумар быў забаро-
нены.

Пасля падзення царскага самадзяржаўя ў лютым-сака-
віку 1917 года ў рэвалюцыйны Петраград вярнуліся з ссылак і эміграцыі Н. К. Крупская, К. Н. Самойлава, К. І. Нікалаева, П. Ф. Кудзелі, Л. Н. Сталь. І часопіс ад-
раджаецца цяпер як орган Цэнтральнага Камітэта РСДРП(б). Першы нумар выйшаў у маі 1917 года. «Ра-
ботница» — палымяны агітатар і прапагандыст, арганіза-
тар жаночых мас — растлумачвала палітыку і тактыку
большавіцкай партыі ў пытанні аб вайне, рыхтавала пра-
летарак да будучых рэвалюцыйных баёў.

З 1918 года, у сувязі з пачаткам грамадзянскай вайны;
«Работница» не выходзіла, і толькі ў 1923 годзе зноў ад-
навілася яе выданне.

З году ў год, з нумара ў нумар часопіс «Работница» ста-
раўся перадаць гарачую веру Леніна ў сілы і здольнасці
вызваленай Вялікім Кастрычнікам жанчыны, у яе аргані-
затарскія таленты, у яе стойкасць, энергію. У многіх пра-
цах, выступленнях, гутарках, пісьмах У. І. Леніна ёсць
выказванні аб тым, якую ролю адыгрываюць жанчыны
ў лёсе рэвалюцыі, ёсць прамыя і практычныя ўказанні аб
неабходнасці разняволіць жанчыну ад «хатняга рабства»,
каб яна магла прыняць самы шырокі і смелы ўдзел у кі-
раванні дзяржавай, у грамадскім жыцці, у будаўніцтве
камунізма. І часопіс «Работница» заўсёды стараўся несці
гэтыя ленінскія думкі і ўказанні да сваіх чытачак.

Нашы пяцігодкі: першая, другая... Гіганцкія будоўлі
Індустрыі. Патрэбны кадры. Расце працоўны гераізм. На-
раджаюцца ўдарныя брыгады. Пра ўсё гэта расказвае
«Работница».

Часопіс змагаецца за культуру, за новы быт. Ён пама-
гае сваім сяброўкам з рэспублік Сярэдняй Азіі, Казах-
стана, Закаўказзя скінуць назаўсёды аковы векавых за-
конаў, што прыніжаюць годнасць жанчыны, стаць паўна-
праўным членам грамадства.

Сакавік 1933 года. Цэнтральны Выканаўчы Камітэт
Саюза ССР за ўдарную работу па камуністычнаму выха-
ванню жаночых пралетарскіх мас ўзнагародзіў часопіс
«Работница» ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

У грозныя гады Айчынай вайны савецкага народа
супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў на вокладцы ча-
сопіса «Работница» было надрукавана: «Адрас рэдакцыі
пастаянны», — яна не эвакуіравалася ў тыл. Загалоўкі
артыкулаў, нататак заклікалі: «На абарону родных рубя-
жоў!», «Выканаем свяшчэнны абавязак!», «За гонар і
свабоду!».

Часопіс «Работница» стаў у агульны строй мабілізаван-
ных.

Услед за разгромам ворага пачалося пераможнае шэсце
Савецкай краіны да камунізма. І зноў часопіс разам са
сваімі чытачкамі.

Глыбока і поўна раскрываць перад чытачкамі ленінскія
запаветы — гэта стала галоўнай тэмай апошняга дзесяці-
годдзя работы часопіса.

«Работница» часта гаворыць са сваіх старонак пра тое,
якая гэта вялікая сіла — народная самадзейнасць — тое,

што Ленін называў свядомым і добраахвотным пачынам
у развіцці прадукцыйнасці працы, у пераходзе да новай
працоўнай дысцыпліны.

«Работница» гаворыць сваім чытачкам:

«Жанчыны-работницы! Часцей прыходзьце ў цэхом са
сваімі прапановамі і патрабаваннямі. Шырэй выкарыстоў-
вайце правы гаспадынь свайго цэха, свайго завода, свайго
горада, свайго вуліцы. Выступайце на сходах, патрабуйце
ліквідацыі недахопаў і самі памагайце ліквідаваць іх.
Каму, як не вам, узначаліць барацьбу за чысціню і пара-
дак у цэхах, у бытавых памяшканнях, у сталовых». Часопіс
заклікае работніц-маці: «Не чакайце пакуль будаўнікі вы-
канаюць планы будаўніцтва дзіцячых садоў, ясляў, школ-
Інтэрнатаў, кантралюйце, штурхайце, бярыцеся за справу
і самі памагайце! Іменна гэтаму вучыў У. І. Ленін».

Імкнучыся да таго, каб як мага больш работніц уліло-
ся ў магутны рух брыгад камуністычнай працы, «Работ-
ница» падхоплівае і распаўсюджвае такія цудоўныя па-
чыны, як пачын прадзільшчыцы Валянціны Гаганавай,
ткачых Юліі Вечаровай і Антаніны Косаравай, кукуруза-
вода Ганны Ладані, механізатараў Турсуной і Інабат Аху-
навых і многіх іншых працаўніц, якіх М. С. Хрушчоў
назваў «гвардзейцамі арміі будаўнікоў камунізма».

У часопіса вялікія міжнародныя сувязі і моцная друж-
ба з сяброўкамі з сацыялістычных краін.

...Савецкая жанчына кроцьць дарогай Леніна, таму што
свайёй працай яна набліжае светлую будучыню — каму-
нізм, таму што яна ад усяго сэрца жадае ўсім людзям на
зямлі шчасця, міру.

Такую новую жанчыну выхавала, вырастала і працяг-
вае выхоўваць наша Камуністычная партыя. Часопіс «Ра-
ботница» памочнік партыі ў гэтай яе велізарнай выха-
ваўчай рабоце.

Яго любяць чытачкі. Таму і расце з году ў год тыраж
часопіса. У 1923 годзе «Работница» выходзіла 10-тысяч-
ным тыражом, а ў 1964 годзе — 4 мільёны 200 тысяч
экземпляраў.

50 год таму назад часопіс «Работница» быў першым
і адзіным органам жаночага большавіцкага друку. Цяпер
у нашай краіне — 19 жаночых часопісаў: «Крестьянка»,
«Советская женщина», часопісы, якія выдаюцца ў саюз-
ных і некаторых аўтаномных рэспубліках. Вялікая сям'я!
І ў ёй «Работница» цёпла называюць старэйшай сястрой.

Жанчыны Беларусі ад усёй душы гарача віншуюць
рэдакцыйную калегію, работнікаў рэдакцыі і рабкораўскі
актыў часопіса са слаўным юбілеем.

Новых творчых поспехаў вам, сябры!

ЖАМЧУЖЫНА ПАЛЕССЯ

Нарыс

ДЗЯЎЧАТЫ З ВУЛІЦЫ ДРУЖБЫ

Усё, што зроблена рабочымі, якія буду-
юць завод, перакладзена на лічбы і запі-
сана ў кнігі рукою інжынера-будаўніка
Алы Маслакавай.

„АДКРЫЦЦЁ” СВЕТЛАГОРСКА

Газетныя кіёскі падобны на вялікія
ёлачныя цацкі; вуліцы белых дамоў
з назвамі Лясная, Зялёная, Новая; мага-
зін «Агеньчык», жаўтагрудыя бойкія сі-
ніцы на белым снезе — так сустракае
прыезджых гэты горад. Ён зусім мала-
ды: яму 9 гадоў. Жывуць тут энерге-
тыкі, будаўнікі, хімікі, шафёры.

— Напэўна з 20 тысяч няма ніводнага,
які б на маім аўтобусе не праехаў... —
горда гаворыць гаваркая кандуктар-
ша. — Што? Чаму Светлагорскам на-
звалі? Таму, што святло адсюль ідзе па
ўсяму Палессю. Вунь Васілевіцкая элект-
растанцыя. Яна і хімізаводу энергію да-
ваць будзе...

Строгія, лаканічныя лініі двух велізар-
ных будынкаў, карпусы корду і віскозы,
прымушаюць успомніць слова «эстэты-
ка». Размеры гэтых будынкаў ураж-
ваюць.

— Пакуль гаспадарамі тут з’яўляюцца
будаўнікі, — гаворыць сакратар камітэта
камсамола завода тэхнік Марыя Каў-
тун. Яна глядзіць уверх. Там, на 25-мет-
ровай вышыні, лунае чырвоны сцяг, а
побач з ім людзі кладуць сцяну.

— Так, маштабы здзіўляючыя...

— Да маштабаў можна прывыкнуць, —
нягучна адказвае Марыя. — А вось да
цудаў, якія твораць тут людзі кожны
дзень, прывыкнуць цяжка.

„ЧЫРВАНАСЦЯЖНАЯ” ЗІНА

І бачыць Зіна зверху: хвойкі баязліва
падкраліся да самай сцяны ды так і за-
мерлі, нібы спалохаліся белай сцяны,
што цягнецца на паўкіламетра ўлева
і ўправа. А далей — лес і лес і скава-
ная лёдам Бярэзіна. Вось дык здзівіцца
рэчка, прачнуўшыся напрудвесні: завод
напалавіну гатовы! А хто яго будаваў?
Яна, муляр Зіна Клямёнак, і яе сябры.

Тры гады са сваіх дзевятнаццаці яна
пражыла тут. Ды не проста пражыла.
Колькі цаглін у гэтыя сцены ёю пакла-
дзена!

Побач развяваецца на халодным рэз-
кім ветры чырвоны сцяг. «Як на фрон-
це», — думае дзяўчына.

Год назад Зіна была рабочай адстаю-
чай брыгады. Калі яна прапанавала ся-
брам адабраць сцяг у ветэранаў Малі-
ноўскага, — смех стаяў неспіханы. «Са-
мыя апошнія адбярдуць пераходны сцяг
абкома камсамола ў перадавых!» Ну
ці ж не смешна хіба? Але калі ўсе дзяў-
чаты і камсорг Каця Мітраховіч падтры-
малі яе, хлопцам стала не да смеху.
А потым загарэліся і яны. Сваю мару
трымалі ў тайне і толькі «націскалі на
ўсю жалезку», як любіў гаварыць бры-
гадзір Валодзя Даніленка. Усю падоўж-
ную сцяну «корду» гналі: больш
500 метраў! І што ж? Адабралі сцяг!

Цяпер кожную раніцу, роўна а пала-
віне дзевятай, камсамольцы брыгады па
чарзе бяруць сцяг з канторы і нясуць
яго з сабой на 25-метровую вышыню
корпуса віскозы, на новую вышыню;
туды, дзе халодны і пранізлівы вецер,
дзе рабочай пляцоўкай стаў дах, велічы-
нёй у два футбольныя полі. А вунь
з той, што побач, і самалёт падняцца
можа.

Як многа відаць адсюль Зіне, гарэзлі-
вай палескай дзяўчыне з яснымі вачыма!
Пазаўчарашняя школьніца, учарашняя
рознарабочая, сённяшні муляр 3-га раз-
раду, член брыгады камуністычнай пра-
цы, з такіх вышын не толькі мінулае
відаць — усё будучае будоўлі, як на да-
лоні, перад табой, «чырванасцяжная»
Зіна, як называюць цябе сябры.

У сталовай весела: абед. Дзяўчаты
і хлопцы ў целагрэйках шумна «самааб-
слугоўваюцца», ажыўлена размаўляюць,
гучна вітаюцца адзін з другім.

Сталовая — месца сустрэч. Калі вы
спытаеце на будоўлі пра любога чала-
века, вам скажуць:

— Ужо дзе-дзе, а ў сталовай напэўна
сустрэнеце: ніхто не мінае Галіных бу-
лачак.

Галя Шкода, загадчыца кандытарскага
цэха, сапраўды майстар сваёй справы:
румяныя здобныя булчкі так і «дыха-
юць».

— Дзве з палавінай тысячы штодня
выпякаем, і не хапае, — скардзіцца яна.

Тут, у сталовай, з нязменнымі булч-
камі на стале, мы і сустрэлі Мілу Ціту-
ленку, Ніну Куцько і Веру Леснікову.
Біяграфіі іх простыя і вельмі падобныя
адна на другую. Усе трое скончылі го-
мельскае вучылішча № 22 і паехалі бу-
даваць завод штучнага валакна. Ва ўсіх
траіх ёсць адна мара (між іншым, гэта
агульная мара большасці дзяўчат-будаў-
ніц): застацца працаваць на заводзе
пасля яго пуску.

— Пад’ём, — камандуе Міла, самая
старэйшая з траіх. — Пайшлі, будучыя
ткачы, прыгажосць у корпусе наво-
дзіць.

Дваццаць дзяўчат з брыгады Васюціна
сапраўды ствараюць прыгажосць сваімі
рукамі. Работа шматлікай арміі будаўні-
коў — бетоншчыкаў, арматуршчыкаў,
зваршчыкаў, муляраў (завод будуюць
людзі больш 20 прафесій) — схавана пад
тынкоўкай і фарбай. І толькі па рабоце

18 ГОД ЛЯ СТАНКА

Лілія Мікалаеўна Альшанікава.

...З велізарнай хуткасцю круціцца вя-
лікі шліфавальны круг. Апрацоўваемая
дэталі блішчыць. Работніца прывычным
рухам здымае з цэнтраў замацаваны ва-
лік і любуецца яго паверхняй.

Збоку яе работа здаецца проста і
лёгкай: замацавала валік, прашліфавала
яго, зняла і паставіла другі. На самай
жа справе шліфоўка дэталей патрабуе
выключнай дакладнасці. Яе можна параў-
наць з работай ювеліра: усе вымярэнні
тут ідуць на мікрона, на сотыя долі мі-
ліметра... У шліфавальшчыцы Лілі Мі-
калаеўны Альшанікавай няма браку ў
работе.

Васемнаццаць год таму назад Лілія
ўпершыню прыйшла сюды. Гэта быў
цяжкі пасляваенны 1946 год: завод яшчэ
адбудоўваўся, увайшоў у строй толькі
адзін корпус, а краіна ўжо атрымала
першую прадукцыю з маркай Віцебскага
завода заточных станкоў...

Лілія добра памятае свой першы дзень
ля станка і з удзячнасцю ўспамінае свай-
го настаўніка, вопытнага шліфавальшчы-
ка Мікалая Насонава, які з дня ў дзень

аддзелачнікаў будучь меркаваць аб справах усіх. Гэта візітная картка будоўлі, яе твар.

...Велізарны ткацкі цэх у корпусе корду. Для бліжэйшай сцяны, на вышыні сямі метраў (амаль вышынніцы!) працуюць дзве дзяўчыны. Адна з іх кідае раствор на голую цагляную сцяну, другая, маладзей — выроўнівае яго правілам.

— Света, не спяшайся. Глядзі, як вугал трэба раўняць. Зразумела? Цяпер ты... Правіла раўней трымай...

Гэта Міла вучыць Свету Кухарэнка

Бетоншчыца Валя Жураўлёва вечарам ходзіць у восьмы клас школы рабочай моладзі.

Міла Цітуленка, Ніна Куцько і Вера Леснікова мараць: пабудуем завод, а потым працаваць на ім будзем.

тонкасцяй тынкавальнага рамяства. А іх нямала: вуглы, адкосы, карнізы, калоны...

А калі б вы трапілі ў пакой дзяўчат гадзіне а восьмай вечара, то, магчыма, убачылі б такую карціну.

...Света сядзіць ля стала і вучыць спецтэхналогію па старых вучнёўскіх канспектах Ніны. Сама Ніна чытае аксёнаўскіх «Калег».

— Ты што на гадзіннік паглядаеш? — голас «настаўніцы» строгі. — А-а... Танцы! Ну, добра. Адказвай, чаму раствор № 50 нельга пакінуць на ноч?.. Не, Свецік, не. Проста ён цэментны. Ну вось: пакуль усіх марак не вывучыш — забудзь пра вальсы.

Светцы цяжка: яна ж не вучылася, як Міла і Ніна. Але мець усяго першы разрад нават у няпоўных 17 год сорамна. І яна вучыцца.

...А магчыма, якраз у той час, калі вы будзеце там, у пакой да дзяўчат зойдзе заклапочаная Мая Давыдовіч з трохгадовай дачушкай:

— Я на 20 мінут, у магазін. Паглядзіце яе.

— Прывітанне, Таня! — скажучь дзяўчынцы гаспадары пакоя. — Як справы? — і Таня ўсміхнецца ім радасна і адкрыта, як умеюць усміхацца толькі дзеці і толькі добра знаёмым і бліжэйшым людзям. Іменна бліжэйшым... Нездарма ж дзяўчаты 9-га, 10-га, 12-га і 16-га пакояў інтэрната так і называюць Таню: «Наша дзіця»...

Дзяўчаты раскажваюць пра справы ў брыгадзе. І даведаемся, як яны ўсе разам памаглі хворай Веры Крук, як разам святкавалі імяніны сваёй сяброўкі Марыі Конанавай, як заставаліся пасля змены выпрацоўваць да канца раствор № 50, каб ён не «схапіўся» да раніцы.

Яны разам і ў бядзе, і ў радасці — уся брыгада дзяўчат, што сваімі рукамі ствараюць прыгажосць. І міжволі прыходзіць у галаву такая думка: а ці не сімвалічна тое, што жывуць яны ў доме № 3 па вуліцы Дружбы? Іменна Дружбы.

* * *

У змроку вечара горад увесь іскрыцца пералівістымі агнямі вуліц, будынкаў. Ад электрычнага святла ружавее гарызонт над будучым хімізаводам, цэлы феерверк «выстрэльвае» ў цёмнае неба электрастанцыя... Як каштоўны камень, гарыць Светлагорск на велізарнай далоні Палесся. І колькі ў гэтым бляску чалавечага цяпла! Зараз яшчэ цяжка ўявіць, колькі новых граней зазірае ў жамчужыне Палесся. Цвёрда можна сказаць толькі тое, што Светлагорск будзе буйным прамысловым цэнтрам рэспублікі. І ўсё гэта робяць людзі, таму што яны — галоўнае.

Н. ЦЫПІС

Фота А. Хаміцэвіча.

вучыў яе майстэрству шліфоўкі. Прышло і ўменне: Альшанікава стала працаваць дакладна, акуратна, без браку.

Лілія Мікалаеўна ўважліва і клапаціліва адносіцца да сваіх вучняў. А іх было нямала. Спытайце зараз ва ўдарніка камуністычнай працы Пятра Бруева, Адольфа Буевіча, Фёдора Кальцова і іншых — хто іх навучыў майстэрству? Яны з вялікай цеплынёй і павагай адкажучь:

— Лепшая фрэзероўшчыца і шліфавальшчыца завода Лілія Мікалаеўна Альшанікава.

...Побач з яе станком працуе Нэля Ташава. Яна таксама вопытная шліфавальшчыца, але быў час, калі ёй шмат памагала сяброўка.

— Ліля, паглядзі гэты чарцёж, — звярталася Нэля. — Не разумею, дзе тут «слізгаючая» паверхня. Паметкі няма.

Ліля брала ў рукі чарцёж і паказвала Ташавай:

— Паметка заўсёды робіцца ўнізе. Вось яна — «с» — слізгаючая...

Ніколі Альшанікава не адмовіць таварышу ў дапамозе.

— А хіба можа быць інакш? — здзіўляецца яна. — Разам жа працуем, разам усё і вырашаем. Званне ўдарніка камуністычнай працы да многага абавязвае...

Так, Лілія Мікалаеўна Альшанікава ўдарнік камуністычнай працы. Яе партрэт — на заводскай Дошцы наватараў вытворчасці. Яна ініцыятар выканання дзённай нормы за шэсць гадзін. Але ўжо цяпер штодзённа выконвае больш дзвюх норм. Нямногія спецыялісты дасягнулі такой прадукцыйнасці.

Нядаўна завод прыступіў да выкарыстання алмазных галолак на ўніверсальна-заточных станках для заточки інструмента. Апраўкі высокай дакладнасці для алмазных галолак і шліфуе Лілія Мікалаеўна Альшанікава. Старшы майстар цэха Валянцін Барысавіч Багданаў іменна ёй давярае такую дакладную шліфоўку шпіндэляў і валікаў, аправак і іншых дэталей. Ён упэўнены, што дэталі будучь адшліфаваны да люстранога бляску з дакладнасцю да сотай долі міліметра.

Зараз шліфавальшчыца Лілія Альшанікава завяршае сямігадовы план — працуе ў лік другога паўгоддзя 1965 года. А яе муж — слесар Грыгорый Тарасавіч завяршае план першага паўгоддзя 1967 года. Гэта значыць, што муж і жонка Альшанікавы ўдваіх выканалі звыш плана яшчэ адну пяцігодку!

Б. ЗАВІЛЕВІЧ

ЦЕПЛЫ ВЕЦЕР

Фота П. Нікіціна.

З райцэнтра вярталіся позна. У газіку, акрамя шафёра Валодзі Галіцкага, было яшчэ тры чалавекі. Гэта заатэхнік саўгаса Уладзімір Уладзіміравіч Багдамовіч, сакратар партарганізацыі Леанід Дзмітрыевіч Мамчыц і яна, галоўны аграном Надзея Мацвееўна Еўсікава. Усе маўчалі, кожны заняты сваім. Надзея Мацвееўна прыгадала некаторыя думкі, выказаныя на сённяшніх занятках спецыялістаў сельскай гаспадаркі раёна. У кожным выступленні адчуваўся ўплыў нядаўняга Пленума, што адбыўся там, у Маскоўскім Крамлі. Галоўнае, што чырванай ніткай праходзіла праз кожнае выступленне, — гэта тое, як паставіць на службу працаўнікам палёў сучасныя дасягненні хіміі.

Надзея Мацвееўна, адкінуўшыся на сядзенне, думала: «Як усё проста і разам з тым мудра. Так, не прырода павінна дыктаваць чалавеку свае ўмовы, паказваць свае капрызы, а чалавек павінен быць уладам над ёй...»

Яна ўсміхнулася: ісціны, вядомыя кожнаму школьніку. Але сёння гэтыя ісціны быццам на нова нарадзіліся, набылі шырокі практычны сэнс...

— Ну, відаць, апошні бальзімы, — парушыў маўчанне Валодзя, пільна ўглядаючыся ў мутную далечынь.

Надзея Мацвееўна схмянулася і таксама глянула ў ветравое шкло. Нават цяпер, у цемры, яна пазнала свае, саўгасныя палеткі. Непадалёк ад дарогі горбілі спіны доўгія дзіўныя страшыдлы — тарфагноевыя бурты. Надзея Мацвееўна

— Хутка вясна. Ці добра прасушана зерне? — турбуюцца палыводы Ганна Кандуховіч (злева) і Ганна Федарневіч.

падумала: «Трэба заўтра паглядзець, што тут і як».

Шафёр на хвілінку прыадчыніў дзверцы, выкідваючы акураак, і ў кабінку ўварваліся халодныя, са снежнымі іскрынкамі, струмені паветра. Пацпеваючы плячыма, Надзея Мацвееўна ўспомніла пра дзяцей: як яны там, ці ў час забраў іх муж з садзіка-ясляў, ці добра напалілі грубку?

Яе апанавалі сямейныя клопаты. Сэрца напоўнілася бязмежнай пяшчотай да маленькай, паўтарагадовай Ірышкі. Пэўна, ніяк не ўкладуць спаць, сумуе без мамы...

А яна... Колькі разоў вось так ёй даводзіцца мераць дарогі з Карэліч да Навагрудка, з Навагрудка да Гродна, ездзячы на розныя нарады і пасяджэнні.

...Усю ноч шалеў вецер. Скуголіў у коміне, стукаў вяснічкамі, звінеў у шыбах. Надзея Мацвееўна паднялася, паглядзела, каб ніхто не раскрыўся. Валодзя, самы большы, спаў спакойным, салодкім сном. Чатырохгадовы Саша ўсміхаўся ў сне. А Ірышка нават тут, у пасцелі, не магла разлучыцца са сваёй новай лялькай. Надзея Мацвееўна пацалавала дачушку ў шчаку, напавіла пад галавой падушачку і зноў лягла.

Успомнілася нядаўняе... Хіба нядаўняе? Дзесяць гадоў мінула, а здаецца, учора было... Шумеў, як вулей, іх выпускны курс. Колькі планаў, размоў, колькі светлых мараў аб самастойным жыцці!

...Дзе вы, сябры? Па якіх ходзіце дарогах, як склаўся ваш жыццёвы лёс? Надзеі Мацвееўне стала нават крыху няёмка: колькі разоў збіралася напісаць пісьмы самым блізкім сяброўкам, але так і не сабралася. А раскажаць ім ёй ёсць пра што.

Яна адразу трапіла сюды, на Беларусь, у саўгас «Карэлічы». Гэта было ў 1954 годзе. Пасля вераснёўскага Пленума 1953 года, Пленума, які разглядаў перспектывы далейшага развіцця сельскай гаспадаркі краіны, вёска жыла новым, напружаным, натхнёным жыццём. Надзея Мацвееўна прападала на палях, вывучала, аналізавала, параўноўвала. З першых крокаў сваёй агранамічнай дзейнасці яна цвёрда вырашыла: дамагчыся, каб ніводзін кавалачак прыдатнай зямлі не астаўся няўгноеным. Арганічныя і мінеральныя ўгнаенні — вось той

І да трактарыста ёсць справа ў Надзеі Мацвееўны Еўсікавай.

чудадзейны сродак, які дасць багацце і дзяржаве і хлебаробу, які засцеражэ ўраджай ад выпадковасцей, ад капрызаў надвор'я.

Гной, торф — усё гэта вядомае. А вось із мінеральнымі ўгнаеннямі было куды складаней. Таго, што выдзяляла саўгасу штогод дзяржава, не хопала і напалову. Але дырэктар саўгаса Яфім Іванавіч Фаменка і яна сама, аграном, лічылі, што нявырашаных праблем не бывае, і прыкладалі ўсе намаганні, каб накарміць палі. Званілі на розныя чыгуначныя станцыі і даведваліся, дзе ёсць нявыбраныя мінеральныя ўгнаенні. Яны ведалі, што многія нядбайныя кіраўнікі гаспадарак гадамі не забіраюць таго, што дае ім дзяржава.

Багатая запраўка глебы ўгнаеннямі, правільная, перадавая, навукова абгрунтаваная сістэма земляробства забяспечылі саўгасу высокія, устойлівыя ўраджаі ўсіх сельскагаспадарчых культур. Саўгас «Карэлічы» — пастаянны ўдзельнік Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве, неаднаразова ўзнагароджваўся аргкамітэтам выстаўкі. Пospехі гаспадаркі адзначыў у сваім дакладзе на студзеньскім Пленуме ЦК КПБ Кірыла Трафімавіч Мазураў. Саўгас за апошнія пяць гадоў уносіў на кожны гектар ворнай зямлі ў сярэднім па 13,7 тony арганічных і 7 цэнтнераў мінеральных ўгнаенняў. Сярэдні ўраджай за гэтыя гады ў саўгасе склаў: збожжавых — 23 цэнтнеры, бульбы — 194, цукровых бура-

коў — 219, зялёнай масы кукурузы — 259 цэнтнераў з гектара.

Калі ж узяць асобна брыгаду, якую ўзначальвае вопытны, адукаваны брыгадзір Мікалай Кузьміч Самохін, то ўраджай на яго землях быў рэкордны за ўсе гады. Тут атрымалі па 27,2 цэнтнера збожжавых, а на плошчы, дзе быў пасеян ячмень, па 31 цэнтнеру з кожнага гектара. Радасныя, хвалючыя лічбы! У іх — плён стараннай, добрасумленнай працы і паляводаў Варвары Баговіч, Мікалая Маліноўскага, Ніны Мацюшковай, Клаўдзіі Сап'янік, Марыі Караткевіч, Фёдара Раманенкі, і механізатараў Браніслава Холева, Пятра Цвірко, Міхаіла Меснікевіча, Пятра Маладзецкага, і многіх, многіх іншых радавых працаўнікоў. Гэтыя лічбы — самая светлая, самая хвалючая паззія і для Надзеі Мацвееўны. Яны — крыніца натхнення, крыніца добрага, бадзёрага настрою...

Вось пра гэты свой настрой ёй і хочацца напісаць сяброўкам незабыўных студэнцкіх гадоў. І напіша. Абавязкова.

...Раніцай, выйшаўшы на панадворак, Надзея Мацвееўна здзівілася. Халодны ўчарашні вецер раптоўна змяніўся паўднёвым, мяккім, прыветным. Снег адразу неяк асеў, учарнеў, стаў рыхлым і порыстым, нібы губка. Стрэхі ўвачавідкі лыселі. Надзея Мацвееўна радасна ўсміхнулася і заспяшалася на работу. Яе апанавалі клопаты новага дня яшчэ адной доўгачаканай вясны.

Алесь РЫБАК

Лясок пачынаецца за ўзгоркам. Рэзкі, няўтульны. Дрэвы голыя, пакрыты снегам дзе-нідзе. Над верхавінамі хмурыцца неба, пагражае снегападам. А як да справы, замільгаюць, закружацца ў паветры белыя матылі, і зноў над палямі, над узгоркамі ляжыць празрыстая цішыня — прадвеснік бурлівай вясны. Услухаецца ў яе жыхар, што прыехаў з шумнага горада, і радуецца: да чаго ж ціха! Чыста! Хораша! А для Марыі Якаўлеўны Бойка гэтая цішыня горш за назойлівы грукат за акном. Хутчэй бы заспявалі, зазвінелі ручаі і бадзёры рокат матораў напоўніў сэрца радасцю, той радасцю, што добра знаёма кожнаму паляводу. Хутчэй бы надыхла гарачая працоўная вясна!..

У брыгадзе саўгаса, дзе многа гадоў працуе Марыя Якаўлеўна, вясну сустракаюць задоўга да першага шчодрага, залітага сонцам веснавага дня, калі Якаў Трафімавіч, бацька Марыі Якаўлеўны, ідзе ў поле, каб у апошні раз размяць у руках вільготны камяк зямлі і вынесці доўгачаканае заключэнне — час сеяць! Зямля гатова да прыёму насення! Звычайна, перш чым прыйсці ў баявую веснавую гатоўнасць, гэтая зямля прымае многа працы і клопатаў. Які вырасце ўраджай, калі для яго загадзя не стварыць усе прадпасылкі? Асабліва для такой патрабавальнай сельскагаспадарчай культуры, як кукуруза? Любіць «каралева палёў», каб пра яе клапаціліся па-гаспадарску, і шчодро дзякуе за гэтыя клопаты.

Часта пад восень прыходзяць людзі на плантацыю Дубокскай брыгады, дзе «каралева палёў» вымахвае вышэй чалавечага росту, і дзіўляцца: адкуль у кукурузы такая сіла! Растуць, цягнуцца да сонца сакавітыя сцябліны. Непраходны гушчар — зойдзеш, нічога не відаць навокал, толькі кавалак блакітнага неба над галавой. Сапраўдная чараўніца! У першы год, калі кукуруза толькі прыйшла на палі рэспублікі, звяно Марыі Якаўлеўны вырасцала яе на здзіўленне ўсім, і трапіла Дубокская «каралева» экспанатам на Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі. З году ў год у Дубку кукуруза расце лепшая, чым па суседству ў іншых аддзяленнях саўгаса, хаця і глеба тая ж, і ўмовы аднолькавыя. Чаму?

Гэтае «чаму» Марыя Якаўлеўна не трымала ў тайне. Няхай ведаюць іншыя кукурузаводы яе сакрэты, пераймаюць вопыт. Станоўчае заўсёды трэба распраўдываць на карысць агульнай справы. Тым больш, што поспехі звяна — гэта вынік упартых пошукаў, укаранення перадавога вопыту кукурузаводаў краіны. Па крупінках у звяне складвалася перадавая сістэма вырошчвання кукурузы, і ў аснову яе Марыя Якаўлеўна паклала мудрае народнае правіла — кожную работу выконваць у тэрмін і старанна.

Зімовы дзень кароткі. Не паспееш аглянуцца, як цемра ўжо ахінае заснежаныя палі. Але ведае звеннявая, калі хочаш восенню радавацца плёну працы рук сваіх, — лепш недаспаць лішняю гадзіну зімой. Нішто не

прыйдзе само. І ўжо, бяспрэчна, не дачакаешся добрага ўраджая, калі старанна не ўгноіш, не накорміш глебу. Вось і стараецца звяно Марыі Якаўлеўны, рыхтуе ўгнаенне. Норма закампастаных угнаенняў на кожны гектар у кукурузаводаў вялікая — не менш 50 тон. Гэта тарфагноевыя кампосты разам з мінеральным угнаеннем, якіх дадаюць па 8 цэнтнераў на гектар. Апрача таго, звеннявая ўпэўнілася, які добры эфект дае выкарыстанне попелу, калі яго дадаваць у кожны штабель па 2—3 цэнтнеры.

— Калі бурты акуратна закрыць тарфакрошкай, яны ніколі не прамержнуць і якасць угнаенняў захавецца, — гаворыць звеннявая. — Прайдзіце зараз па нашых палях і ўбачыце,

нем саўгаса «Дамачоўскі», а добрыя традыцыі захоўваюць у сям'і Бойка. Марыя Якаўлеўна — адна з самых заслужаных жанчын у саўгасе — за свае поспехі ў вырошчванні кукурузы ўзнагароджана ордэнам Леніна. Усё, што ўмела і магла, аддала яна «каралева палёў». А цяпер, як працоўную эстафету, перадала сваю «чараўніцу» сыну Васілю, а сама пачала вырошчваць новую працаёмкую культуру — цукровыя буракі.

Васіль добры сын. Настойлівы, працавіты. Скончыў школу механізатараў. Вучыцца цяпер у вячэрняй школе. Кожнай маці можна пажадаць такога сына. А Марыя Якаўлеўна разважала інакш. Нават самая настойлівая маладосць не ўсё ведае і не ўсё ўмее. Дапамога старэйшага заўсёды будзе дарэчы. Трэба разам ісці па жыцці, дзяліць і радасці, і поспехі, і няўдачы. Каб потым людзі не казалі, што сын Марыі Якаўлеўны Бойка зганьбіў гонар сям'і.

Пад кіраўніцтвам Васіля звяно маладых механізатараў добра справілася з сяўбой. Зладжана працавала замацаваная тэхніка. Яшчэ да з'яўлення першых усходаў маладыя кукурузаводы наладзілі гаспадарскі догляд. І ўсё ж, калі б не маці, нялёгка было б Васілю вытрымаць першае працоўнае выпрабаванне. Летаўшыя засуха магла загубіць усю справу. Але Марыя Якаўлеўна кожную мінуту была побач. Яна спраўлялася і на цукровых бураках, якіх у брыгадзе было засеяна больш 20 гектараў, і памагала сваёй маладой змене. Трэба сказаць, што поспех пераўзышоў усе чаканні. Восенню кукуруза дасягнула 3—4-метровай вышыні. На кожнай сцябліне па 2—3 пачаткі вагой больш паўкілаграма кожны, і гэта нягледзячы на ​​неспрыяльныя кліматычныя ўмовы! Па 850 цэнтнераў першакласнай зялёнай масы прынёс кожны гектар. Апрача таго, на вялікім участку пачаткі выспелі на насенне. Гэта гатунак «Стэрлінг», які добра зарэкамендаваў сябе на землях саўгаса. Сёлета будучы сеяць сваім насеннем.

А Марыя Якаўлеўна, як і мінулым летам, будзе вырошчваць цукровыя буракі. Плошча пад буракі павялічылася да 28 гектараў і прыйдзеца прыкласці многа намаганняў. Але гэта не значыць, што лёс «каралевы» больш не будзе турбаваць Марыю Якаўлеўну. Трывога за ўраджай кукурузы не пакідае яе. Усё сваё ўменне, увесь вопыт майстар высокіх ураджаяў кукурузы з мацярынскай шчодрасцю перадае маладой змене.

Гавораць, адзін жаночы лёс не падобны на другі. Маўляў, не часта сустранеш два аднолькавыя. Але Марыя Якаўлеўна пераканана ў іншым — як бы ні склалася жыццё, якімі б нялёгкімі ні былі абставіны, лёс жанчыны заўсёды ў яе руках. Усё будзе пад сілу — і напружаная праца, і клопаты па гаспадарцы, і выхаванне дзяцей, і многае іншае, што кладзецца на жаночыя плечы, калі ў сэрцы гарыць шчырае жаданне — быць заўсёды патрэбнай людзям.

В. КУЗНЯЦОВА

Брэсцкі раён.

СА ШЧЫРАСЦЮ МАЦЯРЫНСКАЙ

Марыя Якаўлеўна Бойка.
Фота В. Долькіна.

колькі ўгнаенняў там нарыхтавана.

Сёлета плошчы пад кукурузу павялічаны ў брыгадзе да 77 гектараў. У асноўным яе будучы сеяць па бульбянішчы.

Як толькі з палёў сыдзе снег, кукурузаводы адразу пачнуць рыхтавацца да сяўбы. Марудзіць нельга. Згублены час потым не вернеш. Нездарма ў народзе гавораць: «Веснавы дзень год корміць».

Заўсёды быць у страі, заўсёды быць на прыэднім краі. Магчыма, гэтыя словы для каго-небудзь здадуцца вельмі прывычнымі, сцёртымі, а Марыя Якаўлеўна па іх мерае сваё жыццё. Як мераў бацька Якаў Трафімавіч, які арганізоўваў калгас у Дубку — першы ў раёне і быў яго старшынёй. Цяпер калгас стаў аддзялен-

Музей Брэсцкай крэпасці... Колькі ўспамінаў абуджае ёні! Былая ўдзельніца антыфашысцкага падполля Марыя Фёдараўна і Пётр Федасеевіч Федарукі прыйшлі ў музей з дачкой Любай.

Фота В. Германа.

„Прыйдзе дзень, калі сучаснае стане мінулым, калі будуць гаварыць пра вялікі час і безыменных герояў, якія тварылі гісторыю. Я хацеў бы, каб усе ведалі, што не было безыменных герояў...”

Юліус ФУЧЫК

У музеі Брэсцкай крэпасці як дар людскай памяці і ўдзячнасці ўсім тым, хто жыццём плаціў за наша сённяшняе сонца, стаяць ружы. Пяшчотныя, жывыя...

...Прайшло амаль дваццаць год, як адгрымелі апошнія гарматныя залпы на беларускай зямлі. А і сёння яшчэ, перагортаючы мужнюю кнігу народнага гневу і гераізму, і сёння яшчэ знаходзім мы «белыя» старонкі.

Мы, сучаснікі бяспрыкладнай у гісторыі перамогі савецкага народа над нямецкім фашызмам, не маем права пакінуць гэтыя старонкі без увагі. Не маем права ў імя дзяцей тых, хто жыццём плаціў за наша сённяшняе шчасце. Дзеці павінны ведаць пра подзвігі сваіх бацькоў.

* * *

Вось адна з такіх незапоўненых «белых» старонак гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў нашым гераічным Брэсце.

Лепш за ўсё раскажаць гэту старонку па парадку.

...Маруся Васточная («Васточная» — была яе падпольная клічка) прыехала ў Брэст з Горкаўскай вобласці ў 1939 годзе. Адрозніваўся пасля ўз'яднання заходніх абласцей Беларусі з усходнімі.

У Брэст прыехала з правамі шафёра 2-га класа. З гэтымі «правамі» і працавала ў абласной міліцыі. Тут і замуж пайшла — таксама за хлопца-шафёра са свайго гаража.

...Чакалі ўжо дзіцяці. Маруся неўзабаве ў «дэкрэт» збіралася пайсці. Як раптам за адну ноч счарнелі і спапялелі ўсе надзеі. Вайна...

Брэст сутыкнуўся з ёю грудзі ў грудзі ў першыя ж хвіліны.

— Вася, што гэта? — усяпалася ад першых выбухаў Маруся.

— Пайду ў гараж. А ты на ўсякі выпадак ідзі ў падвал...

Аднак доўга ў падвале яна не вытрывала — ні Васіля няма, ні чутак ніякіх... Нешта ж трэба рабіць. Што тут выседзіш.

...Абласное ўпраўленне міліцыі стрэла Марусю бязладна парасчыняючы вокнамі і дзвярыма.

Два здаравенныя салдаты ў нямецкай форме вялі перад сабой некалькі жанчын — супрацоўніц міліцыі, падганяючы іх прыкладамі. Салдат штурхнуў Марусю да іх.

— Юда? — немец пацягнуў за чорную, як воранава крыло, Марусіну касу.

— Ды не, гэта ў яе толькі валасы і вочы... — па-свойму, па-беларуску закрычаў нехта з жанок.

— Шнэль!.. Шнэль! — крыкнуў другі, штурхнуўшы жанчыну прыкладам у спіну.

Маруся падымалася па лесвіцы апошняй. Задыхаючыся і не паспяваючы за жанкамі, усёй істотай сваёй адчувала яна пранізлівы холад варожага штыка. Яна ўжо больш не сумнявалася... Не дай бог спатыкнуцца ёй і ўпасці, — гэты штык праніжа яе наскрозь. Яе і тую другую істоту, якую насіла яна пад сэрцам і якая ўжо настойліва напамінала пра сябе...

* * *

З Васілём сваім Маруся больш не стрэлася. А ўвосень нарадзіла дачку. Нарадзіла на гора сабе і ёй. Адной было не ўхавацца, адной не было чаго есці. А з малою?

Праўда, хлопцы-шафёры, таварышы па гаражу, памагалі ёй. Усе яны былі мясцовыя, тутэйшыя. Бацькі ўсіх жылі непадалёку, па вёсках. Вось і падкормлівалі Марусю. Адзін мех бульбы падкіне, другі торбу мукі прывязе з вёскі, а той сала кавалак...

— Ой, хлопчыкі, як жа я без Васі з Людачкай буду?..

А хлопцы — вядома, хлопцы (яны ўжо ўсе працавалі шафёрамі ў немцаў) — у іх толькі жарты ў галаве:

— Нічога, Маруся, жывыя будзем — не памром. Гадуй нам партызанку...

Так яны жартавалі, заходзячы да яе на кватэру — часам паўлітра выпіць, а часам і так пасядзець, пагутарыць. Браты Федарукі: Яша і Пеця, Грыша Давідзюк, Аляксей Антанюк...

Суседкі толькі крыва пасміхаліся:

— Глядзі, каб жонка каторага ў валасы табе не ўчапілася...

— Няма за што, — коратка адказвала суседкам Маруся, а сама падумвала не раз: «І сапраўды нядобра... Я замужняя жанчына з дзіцем...» Аднак верх брала развага: што ж тут такое нядобрае, калі яны зойдуць пасядзець і пагутарыць між сабою... Да таго ж у іх нейкія свае справы...

А «справы» гэтыя яна пачала заўважаць з таго самага часу, як пачула ўпершыню прозвішча Мельнікаў... Праўда, яны тут жа замялі гутарку, непрыкметна азірнуўшыся ў яе бок... А Марусі з таго дня моцна засела ў галаве гэта прозвішча — Мельнікаў... Хлопцы нічога ёй пакуль што не казалі, і сама яна ў іх нічога не пыталася, аднак хутка ёй стала ясна: не, не так сабе збіраюцца яны ў яе кватэры. Не гарэлка ім патрэбна... Ведала яна, што некаторыя з іх былі яшчэ падпольшчыкамі пры панскай Польшчы, што ў турме сядзелі за спачуванне і дапамогу КПЗБ, што за Савецкую ўладу, якая і двух год не прабыла тут, у заходніх абласцях, пасля ўз'яднання, кожны з іх гатовы быў аддаць жыццё... Не, здагадвалася яна, гарэлка ім патрэбна для чужых толькі вачэй. Здагадвалася, што і Мельнікаў той, прозвішча якога яны называлі між сабой заўсёды ўпаўголасу, кіраваў імі, даваў ім пэўныя заданні... Значыць, людзі не сядзелі, склаўшы рукі. Не чакалі, калі вайна скончыцца сама. Значыць, яны паціху збіралі зброю, збіралі медыкаменты... Значыць, і зброя і медыкаменты патрэбны былі некаму... Значыць, недзе ішла другая вайна! Вайна супраць вайны!

РУЖЫ Ў СТУДЗЕНІ

Ёй ужо цяжка было здагадацца — і маўчаць.

...Аднойчы зімою хлопцы зноў папрасілі ў Марусі дазволу зайсці да яе.

— Ідзіце да сваіх жонак, — зазлавалася Маруся.

— Дык у мяне ж няма жонкі, Марусечка...

— У Пятра ж і сапраўды няма жонкі, Маруся, — падтрымалі Пецю Федарука брат Яша, Грыша Давідзюк, Аляксей Антанюк...

— Мы нядоўга, Маруся... Вып'ём, пагутарым... Мы нядоўга... Не хацелася крыўдзіць іх:

— Чорт вас бяры, ідзіце!..

Яны і сапраўды сядзелі нядоўга. Выпілі, закусілі, пагутарылі — і пайшлі. Аднак Пеця Федарук вярнуўся тут жа.

— Чаго гэта ты зноў?

— А што мне з імі?.. У іх жонкі. А я з табой пасяджу, пагутару. З Людэчкай пагуляю.

— Ну што ж. Пагуляй.

Потым ён сказаў нібыта між іншым:

— Нам, Маруся, патрэбна твая дапамога.

Яна адчула, што зараз у яе жыцці адбудзецца нешта вельмі важнае, рашаючае.

— Якая?..

...Кватэра яе знаходзілася каля самага рынку. Немцы любілі таўчыся на рынку. Куплялі, выменьвалі, прадавалі нарабаванае... І таму тут заўсёды прастойвалі цэлыя калоны машын... Ад Марыі патрабавалася запамінаць нумары і маркі машын, запамінаць грузы.

Яна ўжо з пятага на дзесятае разумела па-нямецку. І таму гутарка немцаў-шафёраў была для яе таксама нялішняй... Заданні свае яна выконвала дакладна і ўсе звесткі перадавала Пецю Федаруку. А Пеця — Мельнікава — кіраўніку іх падпольнай арганізацыі. Самога Мельнікава Маруся ні разу не бачыла і не ведала нават, які ён, хто ён і дзе — а распытваць пра гэта яна не мела права. Нават у Пеці. Такі быў закон канспірацыі.

Не раз, хаваючы ў сваім пакоі, у дзіцячай пасцелі, медыкаменты або савецкія аблігацыі, або падпольныя лістоўкі, — не раз замірала яна ад жахлівай думкі: а што калі раптам? А назаўтра зноў несла гэтыя лістоўкі...

«Партызаны, партызаны!
Беларускія сыны!
За няволю, за кайданы
Рэжце гітлераў паганых,
Каб не ўскрэслі больш яны!»

Гэты гнёўны заклік народнага паэта Янкі Купалы дайшоў і сюды, у скатаваны і скалечаны ворагам Брэст... Абаронцы Брэсцкай крэпасці нібыта перадалі эстафету свайго бяспрыкладнага гераізму тым, хто заставаўся ў родным горадзе, хто разам з ім палыхаў у полымі пажараў, хто разам з ім ішоў на шыбеніцу, хто захлёбваўся ўласнай крывёю — і не паміраў! Хто жыў і помсціў ворагу, як мог, як умеў...

У Брэсце было некалькі падпольных антыфашысцкіх груп, у Брэсце было партыйнае падполле.

Маруся Шаўчук была ў групе Мельнікава.

...У пачатку сорока чацвёртага года група Мельнікава атрымала заданне ўзарваць нямецкую сталуюку на рагу вуліц Будзённага і Карла Маркса. На першым паверсе харчавалася 60 нямецкіх афіцэраў і 4 генералы, на другім — жылі немцы-шафёры — 200 чалавек... Прыкідвалі і так і гэтак — і выходзіла адно: без свайго чалавека нічога не зробіш.

Тады вырашылі ўладкаваць туды прыбіральшчыцай Марусю Шаўчук. Знайшлі знаёмства, знайшлі патрэбныя характарыстыкі, паручыцеляў... Уладкавалі. І пачалася паступова падрыхтоўка. План распрацаваны быў загадзя: пранесці толавыя шашкі, пранесці міны — і...

Аднак лёгка сказаць «пранесці» — каля пуда толу і чатыры міны!

...Маруся была бездакорнай прыбіральшчыцай. У яе не было ніводнай заўвагі. Яна была вясёлая і бесклапотная з вартай... Яна нават пачастункі часам ім прыносіла: яйкі, масла, шпэк... Неўзабаве яна зарэкамендавала сябе выдатнай працай: сарочкі паноў-афіцэраў, якія яна мыла і насіла ў гаспадарчай сумцы заўсёды акуратна загорнутымі ў паперу, — сарочкі гэтыя сляпілі белізной вочы...

Так разам з гэтымі сарочкамі, разам з гэтымі яйкамі і шпэкам перанесла яна 24 толавыя шашкі!.. Цяпер у гэта паверыць цяжка. А тады — тады ў той самай гаспадарчай сумцы, у афіцэрскай бялізне, пранесла яна яшчэ і 4 магнітныя міны...

А перад гэтым яшчэ ж трэба было стрэцца «выпадкова» на вуліцы з 12-гадовай Лерай Пажарскай і забраць у яе гэты тол

або міну... Дзе яна цяпер — Лера Пажарская? Дзе яна цяпер — маленькая безыменная гераіня?

...Тая памятная вясновая раніца (18 мая 1944 года) была такой сонечнай і цёплай, што, здавалася, заплюшчы вочы і сам ты растварышся ў пяшчотным цяпле. Аднак ні вочы заплюшчыць, ні растварыцца было немагчыма... Як і заўсёды (на гэты раз мо хіба толькі крышачку смялей — сумка была пустая), Маруся Шаўчук прайшла нямецкую варту, зрабіла ўсю сваю работу (на гэты раз мо крышачку паспешней, чым заўсёды), завяла ўсе чатыры міны, пастаўленыя ў дымавыя праходы... (Інструктаж, як іх заводзіць, даў Пеця Федарук — а «тэхніку» як-ніяк яна ведала...) Паволі, не спяшаючыся, выйшла на двор. Жартуючы з вартай, прайшла нямецкія пасты — на вуліцу.

...Была сонечная раніца. Міны мелі трохгадзінны завод. Значыць, у гадзіну дня, калі звычайна садзяцца абедальныя афіцэры... Яна непрыкметна выцерла мокры ад халоднага поту твар. Пот заліваў ёй шыю, рукі, спіну... Яна не спынілася, не прыбавіла кроку... На супрацьлеглым рагу вуліцы ўбачыла Пецю Федарука і сагнулася, каб напавіць панчошу... Так было дамоўлена: усё ў парадку. Дадому больш яна не пайшла. Людэчка была ў кватэры Грышы Давідзюка (Грышава жонка з дзецьмі была ўжо ў вёсцы) і толькі там, убачыўшы Людэчку, з усёй акрэсленасцю зразумела раптам, што яна зрабіла і што можа стрэць яе. І Людэчку!.. Яна схпіла дзіця на рукі. Прыціснула да грудзей: «Дачушка мая!..»

І гэтак жа, не спяшаючыся, з дзіцем на руках, прайшла двор, выйшла на вуліцу і неўзабаве зноў, заўважыўшы непадалёку Пецю (ён накачваў кола веласіпеда), нібыта паспайкала, пайшла ў напрамку да Кобрынскага моста. Ведала, Пеця будзе ехаць і ісці следам... Ведала, што яе з Людэчкай будзе чакаць падвода, але на падводу яна не пайшла наўмысля. Так было вярней пазбегнуць правалу...

На Кобрынскім мосце яе з дзіцем стрэлі знаёмыя нямецкія шафёры, у якіх яна прыбіралася.

— Вогін, Марыя!

— У вёску да маткі... Млёка. Яйка... — растлумачыла яна, паказваючы на Людэчку.

— Я, я... Гут, гут, — задаволена заківалі немцы.

Яна ішла ў спёку з дзіцем на руках, 15 кіламетраў да Шэбрына. У Шэбрыне, на цвінтары каля царквы, нямецкія салдаты скакалі цераз «казла» — займаліся гімнастыкай... Яна абышла іх. Яны не звярнулі на яе ўвагі... Шлях яе ляжаў далей. Неўзабаве здалёку данёсся да яе трэск матацыклаў... Гэта магла ўжо быць пагоня. Ішла другая гадзіна дня. А ў гадзіну там павінна было... Яна не ведала, што адбылося там у гадзіну дня... Яна кінулася да Мухаўца. Усё роўна, калі ўжо смерць — дык лепей няхай яна будзе тут. Разам з Людэчкай...

Пераправы цераз раку не было. Яна стаяла на беразе за аляховым кустом. Яна ведала, што блізка да сябе яна іх не падпусціць... У гэты час ад таго берагу адштурхнулася лодка... Толькі б паспела! Толькі б паспела!

Лодка паспела. На тым беразе чакала падвода. Маруся села з дзіцем на падводу. Няўжо?.. Няўжо?..

* * *

— Паверце, у партызанскім атрадзе Чарнака мяне страчалі як гераіню. Сама я яшчэ нічога не ведала. А ў атрадзе ведалі ўжо ўсё... Мае міны зрабілі сваю справу: 17 афіцэраў на смерць і 77 немцаў-шафёраў параненых і забітых... А па гораду былі ўжо расклеены здымкі: партызанка Шаўчук, павешаная на балконе дома...

Так заканчвае свой расказ Марыя Федараўна Шаўчук. Цяпер яна носіць другое прозвішча — прозвішча Пятра Федарука — свайго вернага сябра па падполлі і партызанах. Васіль Шаўчук — першы яе муж — загінуў без вестак.

У Марыі Федараўны і Пятра Федасеевіча тры дачкі. Дзве ўжо замужам. Люба, малодшая, ходзіць у школу.

Тут жа, у Брэсце, жывуць і працуюць верныя сябры Федарукаў — паплечнікі па антыфашысцкаму падполлі.

Бароўскі Аляксандр Іванавіч — той самы Мельнікаў, кіраўнік іх падпольнай групы, пра якога столькі чула ў вайну Маруся! І якога ні разу не бачыла...

Тут жывуць і працуюць, як і некалі — шафёрамі, — іх сябры-падпольшчыкі Рыгор Давідзюк, Аляксей Антанюк, старэйшы брат Пятра Федарука — Якаў. Тут жа, у Брэсце, жывуць вядомая падпольшчыца-партызанка Васіліса, сувязная Яфімія Грабенкіна. Не забылі ў Брэсце Марыю Мікалаеўну Лісач — бясстрашную, мужную жанчыну.

Пра кожнага з гэтых людзей і многіх, многіх іншых можна пісаць кнігі.

Аднак з імі мы стрэнемся другім разам...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

На здымку: у цэнтры — І. К. Журава, справа — яе дачка Галіна з сынам. Стаіць справа Генадзій — родны брат Галіны, злева — Генадзій, усыноўлены Ірынай Канстанцінаўнай. Сядзіць злева муж Галіны.

піла заява аб тым, што хтосьці шукае Ірыну Канстанцінаўну.

З Ваўкавыска адказалі, што аб ёй спраўлялася медыцынская сястра Людміла Даманская, якая працуе ў вёсцы Дзярэчын Ваўкавыскага раёна. Журава выклікала да тэлефона Людмілу Даманскую.

— Так, — пацвердзіла дзяўчына, — я читала, што вы шукаеце сваіх дзяцей. Галіна Журава — мая сяброўка. У мяне ёсць яе фота і адрас. Яна жыве ў горадзе Волбжых у Польскай Народнай Рэспубліцы. Яна выйшла замуж, у іх ёсць маленькі сын. Яшчэ ў Галіны ёсць брат Генадзій. Ён працуе на Чарапавецкім металургічным камбінаце Валагодскай вобласці. З братам Галя перапісваецца.

— Брат? — здзівілася Ірына Канстанцінаўна. — Не можа гэтага быць. Я Генадзя даўно знайшла!

Неўзабаве Людміла Даманская прыехала ў Беразіно. Чатыры дні гасціла яна ў Ірыны Канстанцінаўны і расказала ёй шмат цікавага.

Сама Людміла таксама не ведае свайго сапраўднага прозвішча. У той трагічны дзень, калі ворагі бамбілі пераправу ў Слоніме, яна, маленькая

СУСТРЭЧА, ЯКАЯ ПАДОБНА НА СОН

Паглядзіце на гэтую фатаграфію! У цэнтры яе шчаслівая маці — Ірына Канстанцінаўна Журава ў акружэнні сваіх дзяцей. Дзяцей, якіх яна згубіла і шукала з самага пачатку вайны.

Гісторыя гэтай шматпакутнай маці — адна з многіх гісторый, пачатак якіх адносіцца да жахлівых часоў фашыскага навізсця на нашу Радзіму. Вайна застала Ірыну Канстанцінаўну Жураву ў г. Бельску на Беластоцчыне. Муж — ваеннаслужачы — загінуў у першы дзень вайны, а яна з маленькімі дзецьмі — пяцігадовай Галяй і трохгадовым Генам — падалася на ўсход. Дабралася да Слоніма. Тут, на пераправе цераз Нёман, фашысты разбамбілі машыну з людзьмі. Ірына Канстанцінаўна была цяжка паранена. Апрытомнела яна ў паліцэйскім шпіталі пад Мінскам.

Дзе яе дзеці, што з імі? Ніхто тады не мог адказаць на пытанне няшчаснай маці. Доўгія гады прайшлі ў нястомных пошуках. І толькі праз 16 гадоў Ірына Канстанцінаўна знайшла сына Генадзя. Якое гэта было шчасце! (Зусім нядаўна Ірына Канстанцінаўна даведалася, што знойдзены ёю тады Генадзій не быў яе родным сынам. Але яна паспела ўжо да яго прывыкнуць і палюбіць святой мацярынскай любоўю). Аднак і цяпер яшчэ ёй нічога не было вядома пра сваю дачку. У чэрвені мінулага года ў нашым часопісе было змешчана пісьмо Ірыны Канстанцінаўны. «Дзе ты, мая дачушка?» — пыталася яна і прасіла чытачоў часопіса памагчы ёй знайсці сваю дачку.

І вось Галя і яе брат Генадзій знайшліся. Знайсці іх памаглі савецкія людзі. Вялікі ўдзел у гэтай высакароднай справе прыняў і сакратар партыйнай арганізацыі аддзялення сувязі гарадскога пасёлка Беразіно Павел Данілавіч Талкач. Яго пісьмо мы ніжэй змяшчаем.

Ірына Канстанцінаўна Журава працуе тэлефаністкай у нашым аддзяленні сувязі. Я ведаў, што маці даўно шукае дзяцей сваіх, і вырашыў ёй чым-небудзь дапамагчы. 23 сакавіка 1963 года ў слонімскай газеце «За перамогу камунізма» была надрукавана мая заметка «Дзе ты, Галіна?». У ёй я, у прыватнасці, пісаў: «Пасля заканчэння вайны маці ўвесь час шукала Галіну і Генадзя. Сына праз 16 гадоў удалося знайсці ў радах Савецкай Арміі, а дзяўчынку, як відаць, хто-небудзь удачыраў».

— Дачка, — расказала мне Ірына

Канстанцінаўна, — засталася на пераправе ў Слоніме. Апанута яна была ў чорнае шарсцяное паліто, фетравую бардовую шапачку, сінюю плісраваную сукенку і чорныя чаравікі. У чэрвені мінулага года было надрукавана і пісьмо маці ў часопісе «Работніца і сялянка».

Праўду кажучы, я не вельмі спадзяваўся на поспех. Столькі ж год прайшло з таго часу.

Але аднойчы раніцою на кватэру Журавай прыйшоў участковы міліцыянер. Ён сказаў ёй, што ў Ваўкавыскае райаддзяленне міліцыі пасту-

дзяўчынка, у зімовым карычневым паліто церабіла канцы чорнай шарсцяной хусткі, як раптам ад выбуху варожай бомбы раскалолася цішыня. Да гэтага часу захоўвае Людміла тую вопратку сваю: магчыма па гэтых прыкметах апазнаюць яе бацькі.

Выбуховая хваля адкінула ўсіх траіх дзяцей у адну канаву: Галю і Гэну Журавых і Людмілу.

Пасля бою чырвонаармейцы далі ім піць і паказалі дом, дзе малыя маглі знайсці прытулак. Тут яны і жылі ў гасцінных Даманскіх, насілі іх прозвішча.

У 1946 годзе Галя разам з няродным бацькам паехала ў Польшчу.

І вось нарэшце доўгачаканая сустрэча маці з дачкой адбылася. Уначы да перона Мінскага вакзала падышоў поезд «Варшава — Масква». З вагона выйшла Галіна-інжынер і яе муж, таксама інжынер, з гадавалым сынам. Якая гэта была хвалючая сустрэча! Разам з маці Галіну віталі два сыны Ірыны Канстанцінаўны, два Генадзіі. Той, які жыве ў Чарапавіцы, ужо два разы прыязджаў да сваёй нядаўна знойдзенай маці. Ён спецыяльна прымеркаваў адпачынак да сустрэчы з сястрой, якой не бачыў 17 год. А Генадзій, якога ўсынавіла Ірына Канстанцінаўна, упершыню сустраўся і пазнаёміўся са сваёй новай сястрой.

Вось такая гісторыя сям'і Ірыны Канстанцінаўны Журавай. Я вельмі рады за яе. Рады за вялікае мацярынскае шчасце!

П. ТАЛКАЧ

ШЛЯХ ДА БАГАЦЦЯ

Расказвае ўдзельніца лютаўскага Пленума ЦК КПСС
т. КРУКОЎСКАЯ Т. С. — звеннявая па льну калгаса
імя Камінтэрна Аршанскага вытворчага калгасна-
саўгаснага ўпраўлення

Як з вялікага і радаснага свята вярнулася я дадому, у родны калгас імя Камінтэрна. Тыдзень правяла ў Маскве на Пленуме ЦК нашай роднай Камуністычнай партыі. І хоць кожны дзень быў вельмі запоўнены вялікай і напружанай работай, гэта было па-сапраўднаму вялікае свята для мяне. Свята таму, што я, радавая калгасніца, удастоілася высокага гонару ўдзельнічаць у рабоце штаба ленинскай Камуністычнай партыі і разам з яго кіраўнікамі, дзяржаўнымі дзеячамі, віднымі вучонымі, праслаўленымі наватарамі краіны вырашаць важнейшыя пытанні — аб інтэнсіфікацыі сельскай гаспадаркі. Гэта было для мяне свята таму, што тут, у Маскве, з высокай трыбуны Крамлёўскага Палаца з'ездаў, я чула яркую, глыбокую, аргументаваную прамову М. С. Хрушчова, чула пераможныя рапарты працаўнікоў сельскай гаспадаркі. Як урачыстая сімфонія, гучалі словы выступаўшых на Пленуме, калі яны гаварылі пра поспехі ва ўздыме сельскай гаспадаркі, пра грандыёзныя планы, якія намячаюцца ў бліжэйшыя гады.

У апошнія дзесяць год наша партыя на чале з М. С. Хрушчовым удзяляе велізарную ўвагу ўздыму сельскай гаспадаркі. І гэта адбілася на нашай рабоце. З году ў год расце ўраджай, павышаецца прадуктыўнасць жывёлагадоўлі. Нават у мінулым, найбольш неспрыяльным па кліматычных умовах, годзе краіна атрымала больш, чым у 1953 годзе, на 836 мільёнаў пудоў збожжа і на 41,4 мільёна тон цукровых буракоў. За кожнай з гэтых лічбаў, а таксама многіх іншых, якія характарызуюць ролю сельскай гаспадаркі, ляжыць велізарная і карпатлівая праца нашай партыі, усяго савецкага народа.

Радзіма забяспечыла нас перадавой сельскагаспадарчай тэхнікай, савецкія вучоныя ўзброілі самымі прагрэсіўнымі метадамі гаспадарання. Не застанемся ў даўгу і мы, працаўнікі сельскай гаспадаркі. Хочацца сказаць некалькі слоў аб рабоце майго звяна. Вядома, у маштабах усёй краіны вынікі маёй працы непрыкметныя, яны — нібы кропля ў моры. Але са зліцця кропель і ўтвараецца мора. Так і праца майго звяна, зліваючыся ў агульную працу ўсяго калгаснага сялянства, і дае прадукты харчавання насельніцтву краіны і сыравіну фабрыкам і заводам.

У нашым звяне 12 калгасніц. У мінулым годзе мы апрацавалі 15 гектараў ільну і вырастцілі ўраджай па 6,7 цэнтнера семя і 8 цэнтнераў валакна з кожнага. Гектар ільну даў 1 802 рублі прыбытку. Усяго калгас сеяў 150 гектараў ільну.

Слаўна папрацавалі і нашы хлебаробы. Яны вырастцілі ў сярэднім па 17,4 цэнтнера збожжа з гектара, заняўшы першае месца па нашаму вытворчаму ўпраўленню. Што датычыць асобных брыгад, то яны проста-такі дабіліся рэкордаў. У прыватнасці, брыгада Андрэя Сяргеевіча Слуцкага змагла атрымаць на сваім участку па 33 цэнтнеры збожжа з гектара.

Ехала я на Пленум і думала: ёсць нам чым пахваліцца, што людзям расказаць. Але праслухала даклад міністра сельскай гаспадаркі СССР, выступленні, прамову Мікіты Сяргеевіча Хрушчова і зразумела: рана нам хваліцца. Не ўсе магчымасці яшчэ выкарыстоўваем. Сапраўды, тэхнікі ў нас нямала, людзі цудоўныя, а ўраджай не вельмі вялікі. Уся справа ў тым, што мала выкарыстоўваем сілу хіміі. Глебу яшчэ дрэнна ўгнаём.

Быў час, калі мы імкнуліся пабольш плошчаў засеяць. А цяпер, калі з кожным годам павялічваецца колькасць хімічных угнаенняў, пара вышэйшыя ўраджаі здымаць з кожнага гектара ворнай зямлі пры меншых затратах працы і сродкаў на адзінку прадукцыі.

Правільна і вельмі своєчасова паставіла партыя задачу інтэнсіфікацыі сельскай гаспадаркі. Для гэтага ў нас створаны ўсе ўмовы. Важна, каб мы самі рупліва, навукова вялі гаспадарку, добра выкарыстоўвалі тэхніку, угнаенні, вопыт перадавікоў. Гэтакіх нас штодзённа вучыць партыя.

У рашэннях Пленума, у выдатнай прамове М. С. Хрушчова намечана разгорнутая праграма работы кожнага з нас. Слухала я Мікіту Сяргеевіча і дзіву давалася, як глыбока ведае

Удзельнікі Пленума (злева направа): Герой Сацыялістычнай Працы брыгадзір комплекснай брыгады калгаса «Краіна Саветаў» Алтайскага краю А. А. Бекер, звеннявая-ільнавод калгаса імя Камінтэрна Віцебскай вобласці Т. С. Крукоўская, звеннявы кукурузаводчага механізаванага звяна калгаса імя Чэрмен Паўночна-Асецінскай АССР Т. Х. Алагаў і дырэктар Алтайскага збожжасаўгаса Г. А. Фромаў.

Фота А. Стужына і С. Прабражэнскага.

ён сельскую гаспадарку, як дэталёва ўнікае ва ўсе яе галіны, якія клопаты праяўляе аб яе працаўніках, аб іх патрэбах.

Мне ўпершыню давялося прысутнічаць на Пленуме ЦК КПСС. Не буду гаварыць пра тое, з якім хваляваннем уваходзіла я ў Вялікі Крамлёўскі Палац і Палац з'ездаў — свяшчэнныя для кожнага савецкага чалавека месцы, дзе не раз прымаліся гістарычныя для нашай Радзімы рашэнні. Скажу толькі пра адно, пра тое аднадуша, якое панавала на пасяджэннях Пленума, на гэтым вялікім форуме Савецкага Саюза. Тут я з асаблівай сілай адчула веліч адзінства партыі і народа. Яно праяўлялася ва ўсім — і ў дакладзе, і ў выступленнях, і ў тым, як урачыста і цёпла была сустрэта прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова.

Лютаўскі Пленум ЦК КПСС паставіў новыя задачы перад працаўнікамі сельскай гаспадаркі краіны. Яны сур'ёзныя і важныя, іх ажыццяўленне патрабуе вялікай напружанай сілы, вялікай арганізатарскай работы. Але ўсе мы цвёрда ўпэўнены — яны будуць выкананы, бо адпавядаюць інтарэсам Радзімы і народа.

Кожны з нас не пашкадуе сіл і працы, каб задумы партыі былі ажыццёўлены. Скажу пра сваё звяно. Яно ўнясе свой дастойны ўклад ва ўсенародную барацьбу за інтэнсіфікацыю сельскай гаспадаркі. Я веру ў сваіх сябровак Пашу Сталбову, Аляксандру Крузо, Ганну Пучкову, Палагею Шункевіч і іншых членаў звяна, з якімі дабілася высокіх паказчыкаў у мінулым. Будзем лепш даглядаць пасевы, глыбей авалодваць аграхімічнымі ведамі. У барацьбе за высокі ўраджай у нас магутныя саюзнікі: хімія і механізацыя. Нас натхняюць рашэнні партыі і ўрада, іх пастаянныя клопаты аб нашым шчасці. Цвёрда веру: працаўнікі земляробства і жывёлагадоўлі Беларусі будуць у першых радах барацьбітоў за выкананне рашэнняў лютаўскага Пленума ЦК КПСС, за росквіт сацыялістычнай сельскай гаспадаркі.

АЛЕКСАНДРА ПАХМУТАВА І ЯЕ ПЕСНІ

У 1945 годзе на маскоўскія экраны выйшаў скромны дакументальны фільм «Юныя музыканты». Паказвалі яго нядоўга, і, напэўна, тыя, хто глядзеў яго, не захавалі ў памяці эпізод, калі дзяўчынка гадоў пятнаццаці, сурова нахмурыўшыся, іграла на фартэпіяна складзеную ёю Санаціну. Гэта была Аляксандра Пахмутава.

У жыцці юнага кампазітара наўрад ці можна адзначыць што-небудзь асаблівае, непаўторнае. Нарадзілася ў 1929 годзе, у сям'і старога бальшавіка Мікалая Андрэянавіча Пахмутава. З пяці год пачала ствараць на раялі маленькія п'ескі. Вучылася ў сярэдняй школе, займалася музыкай і выступала на аглядах мастацкай самадзейнасці. Калі ў час вайны сям'я Пахмутава эвакуіравалася ў Караганду, адсутнасць раіля прымусіла дзяўчынку «перамяніць прафесію» — яна вучыцца іграць на акардэоне (у выніку гэта ўменне спатрэбілася ў паездах на будоўлі).

У 1943 годзе Аляксандру Пахмутава прынялі ў Цэнтральную музычную школу-дзясяцігодку ў Маскве, а праз пяць год яна была залічана ў Маскоўскую кансерваторыю.

У год заканчэння Маскоўскай кансерваторыі Аляксандра Пахмутава прадставіла экзаменацыйнай камісіі вялікі сімфанічны твор — «Рускую сюіту» ў чатырох частках. І тут аўтара чакаў вялікі поспех: сачыненне гэта

атрымала «пуцёўку ў жыццё», стала выконвацца, было запісана на пласцінку.

Ішоў час. Аляксандра Пахмутава спрабавала свае сілы ў розных жанрах. Але паступова цікавасць да аднаго жанру музычнай творчасці выцесніла астатнія. Гэтым жанрам стала песня.

«Забота у нас простая,
Забота наша такая:
Жила бы страна родная —
И нету других забот...»

Наўрад ці знойдзеца зараз у нашай краіне чалавек, які, прачытаўшы гэтыя радкі, напісаныя Л. Ашаніным, не ўспомніць адразу і мелодыю, на якую яны спяваюцца. Гэта песня ўпершыню прагучала з кінаэкрана ў фільме «На тым баку». Гэты фільм змянілі новыя кінакарціны, але песня пра тры-

вожную маладосць засталася жыць у народзе. Яе спявае наша моладзь на будоўлях, на цаліне, спявае ў свята і будні, на ўрачыстых дэманстрацыях і ў сяброўскім коле... У чым сакрэт яе поспеху?

Аднойчы, ацэньваючы творчасць маладых савецкіх кампазітараў, іх старэйшы друг Дзмітрый Кабалеўскі сказаў:

— Аляксандра Пахмутава... стварае ў многіх жанрах і заўсёды ўмее дакладна вызначыць свае задумы, знайсці дакладныя сродкі для іх увасаблення. У яе добры, своеасаблівы меладыйны дар... Слухаючы, напрыклад, яе песні, нават калі мы не ведаем іх загалоўкаў і не чулі ніводнага слова тэксту, мы па самой музыцы заўсёды вызначым... іх змест, тэму. А такая канкрэтнасць музычных вобразаў — заўсёды праяўленне не толькі таленту аўтара, але і яго майстэрства.

Справядлівыя словы! Але сакрэт поспеху песень А. Пахмутавай не растлумачыш толькі гэтым. Ёсць і іншыя прычыны. Першая з іх — у дакладным уменні кампазітара знайсці тэму для песні. Аляксандра Пахмутава піша свае творы аб савецкай моладзі і для яе. Простыя малады чалавек Савецкай краіны — цэнтральны вобраз усіх яе твораў.

Е. ДАБРЫНІНА

(З прадмовы да кнігі
А. Пахмутавай
«Новыя песні»).

Старый клён

Слова М. МАТУСОВСКОГО

Музыка А. ПАХМУТОВОЙ

Старый клен, старый клен,
Старый клен стучит в стекло,
Приглашая нас с друзьями на прогулку.
Отчего, отчего,
Отчего мне так светло!
Оттого, что ты идешь по переулку.

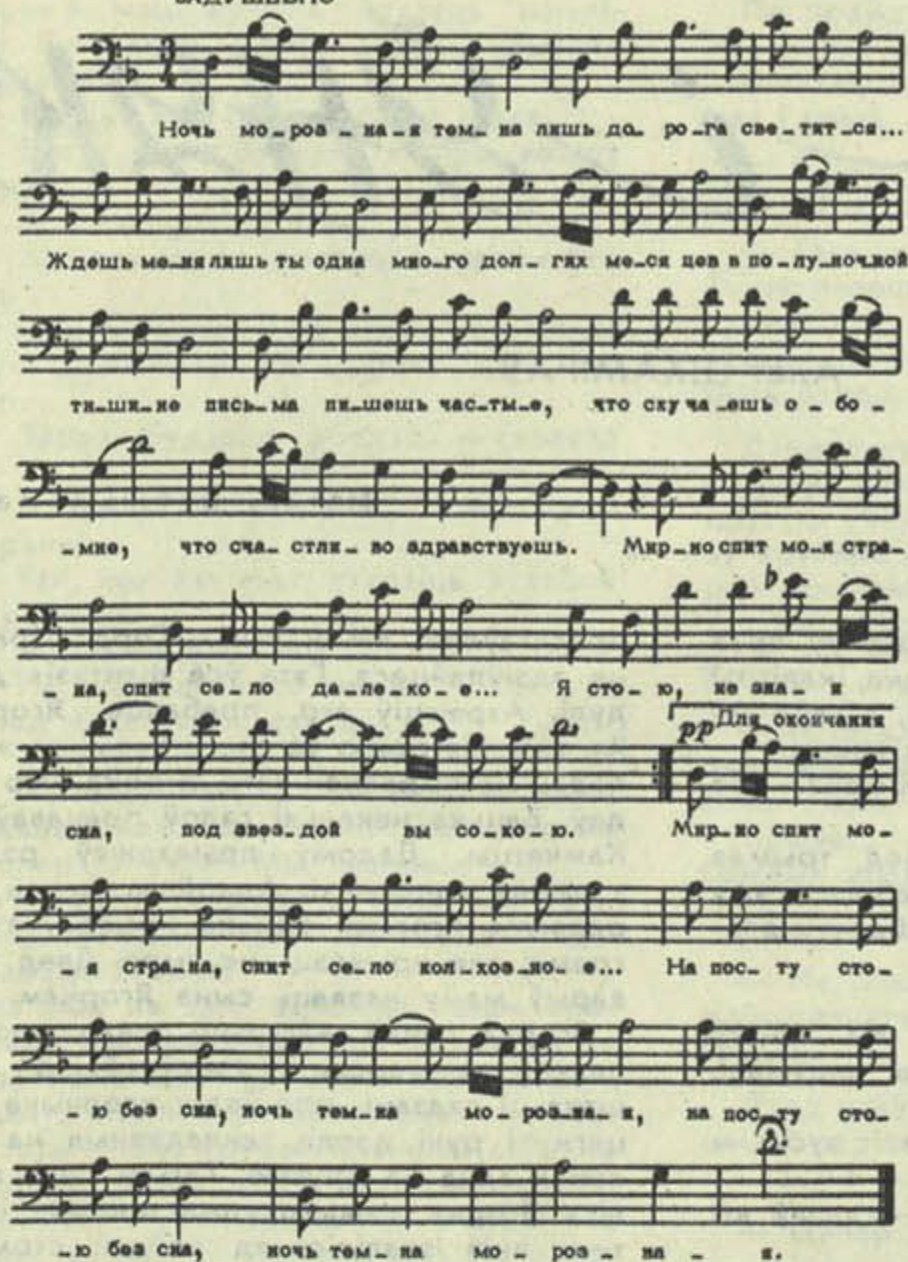
СПОКОЙНО, ПРОСТО

Ста-рый клен, ста-рый клен, ста-рый клен стучит в стекло,
при-гла-ша-я нас с друзьями на про-гул-ку. От-че-го, от-че-го,
от-че-го мне так свет-ло? От-то-го, что ты и-дешь по
пе-ре-ул-ку. От-че-го, от-че-го,
от-че-го мне так свет-ло? От-то-го, что ты и-дешь по
пе-ре-ул-ку. // гар-мо-ни-ка...

Снегопад, снегопад,
Снегопад давно прошел,
Словно в гости к нам весна опять вернулась.
Отчего, отчего,
Отчего так хорошо!
Оттого, что ты мне просто улыбнулась.

Погляди, погляди,
Погляди на небосвод,
Как сияет он безоблачно и чисто...
Отчего, отчего,
Отчего гармонь поет!
Оттого, что кто-то любит гармониста...

ЗАДУШЕВНО

Письмо пограничника

Слова Д. ГОЛУБКОВА

Музыка А. ПАХМУТОВОЙ

Ночь морозная темна,
Лишь дорога светится...
Ждешь меня лишь ты одна
Много долгих месяцев.

В полуночной тишине
Письма пишешь частые,
Что скучаешь обо мне,
Что счастливо здравствуешь.

Мирно спит моя страна,
Спит село далекое...
Я стою, не знаю сна,
Под звездой высокою.

Вспоминай хоть невзначай
Пограничье дальнее.

Никому не назначай
Ты в саду свидания!

Пахнет волжскою волной
Ветер пролетающий.
Шлю тебе поклон земной
От моих товарищей...

Шлю поклоны всей родне,
Всем друзьям — колхозникам,
Всей приволжской стороне,
Соснам да березонькам.

Мирно спит моя страна,
Спит село колхозное...
На посту стою без сна,
Ночь темна морозная.

Лидия Скобликова.

ТРЬУМФ САВЕЦКАГА СПОРТУ

Вось ужо на працягу сарака гадоў, адзін раз у чатыры гады, праводзяцца буйнейшыя міжнародныя спаборніцтвы па зімовых відах спорту — зімовыя Алімпійскія гульні, або як іх лшчэ называюць, — Белыя алімпіяды. У лютым закончылася IX Алімпіяда.

Савецкія спартсмены ўдзельнічалі толькі ў трох апошніх Алімпійскіх гульнях. І кожны раз яны дабіваліся выдатных поспехаў.

Але самую вялікую перамогу атрымалі нашы спартсмены на апошняй Алімпіядзе ў Інсбруку. Сапраўдным трыумфам савецкага спорту было выступленне савецкіх алімпійцаў у Аўстрыі. 11 залатых, 8 сярэбраных і 6 бронзавых медалю Алімпіяды прывезлі на Радзіму нашы выдатныя спартсмены.

Савецкія спартсмены вызначыліся ў першы ж дзень Алімпіяды. Ленінградскія студэнты Людміла Белавусова і Алег Пратапопаў сталі першымі алімпійскімі чэмпіёнамі ў парным фігурным катанні на каньках. А затым нашы канькабежкі — выкладчык з Чэлябінска, абсалютная чэмпіёнка свету Лідзія Скоблікава, інжынер з Іванава Ірына Ягорава, тэхнік-будаўнік з Чэлябінска Таццяна Сідарава на спрынтэрскай дыстанцыі заваявалі ўсе медалі — залаты, сярэбраны і бронзавы. Надзеі канькабежак ЗША, якія абяцалі «даць бой» савецкім спартсменам на гэтай дыстанцыі, праваліліся. Амерыканкі занялі толькі 4—5 месцы.

Чатыры залатыя медалі і тры алімпійскія рэкорды — такога лшчэ не было ў гісторыі Алімпійскіх гульняў! Гэтага дабілася Лідзія Скоблікава. Цяпер у яе 6 залатых алімпійскіх медалю (два яна заваявала на мінулай Алімпіядзе).

З вялікім хваляваннем пасля спаборніцтваў Л. Скоблікава напісала пісьмо М. С. Хрушчова. Падзяліўшыся сваёй вялікай радасцю, выхаванка Ленінскага камсамолу, якая марыла ўступіць у рады КПСС, прасіла Цэнтральны Камітэт прыняць яе ў партыю, якой абавязана ўсім, чаго дасягнула ў сваім жыцці. Вялікая была радасць, якая ахапіла ўсю савецкую каманду, калі ў алімпійскую вёску прыйшоў адказ М. С. Хрушчова. Мікіта Сяргеевіч сардэчна павіншаваў Л. Скоблікаву з буйнай перамогай. «Гэтымі поспехамі, — пісаў М. С. Хрушчоў, — вы праславілі нашу моладзь, нашу Савецкую краіну». Мікіта Сяргеевіч паветамі, што ЦК КПСС разгледзеў просьбу выдатнай спартсменкі і прыняў Л. Скоблікаву ў члены КПСС.

У спаборніцтвах на Белай алімпіядзе вызначыліся і іншыя савецкія жанчыны. Тры педагогі — свёрдлаўчанка Клаўдзія Баярскіх і ленінградкі Еўдакія Мякшыла і Марыя Гусакова атрымалі ўсе медалі ў лыжнай гонцы на 10 км.

З савецкіх спартсменаў залатыя медалі алімпійскіх чэмпіёнаў атрымалі армеец Уладзімір Мяланін — па біятлону (лыжная гонка на 20 км са стральбой), талінскі студэнт Антс Антсан — бег на каньках 1500 м. Сярэбранымі медалямі ўзнагароджаны Уладзімір Арлоў (канькі), Мікалай Кісялёў (лыжне двухбор'е — гонка і прыжкі з трампліна), Аляксандр Прывалаў. Мінскі канькабежац інжынер Эдуард Матусевіч (канькі) падзяліў з І. Эрыксенам (Нарвегія) 6—7 месцы на дыстанцыі 1500 м.

Заблішчала золата і на грудзях выдатных савецкіх хакеістаў. У цяжкай барацьбе з лепшымі камандамі свету хакеісты з гонарам выйшлі пераможцамі. Яны зноў сталі чэмпіёнамі свету, Алімпійскіх гульняў і Еўропы. Кожны з 17 нашых хакеістаў атрымаў па 3 залатыя медалі.

Дзед і ўнук

Алег ЦІХАМІРАЎ

Апавяданне

Мал. Р. Віткоўскага

Ягорка ўлез на крэсла і зірнуў праз плячо дзеда. Вядома, крыўдна, калі ты малюеш спадарожнік і зоркі, а табе гавораць пра мяч і пра нейкія кветкі.

— Ададай, — буркнуў Ягорка. — Не разумееш ты нічога.

Тут ён заўважыў, што дзед трымае малюнак уверх нагамі, і зрабілася яму яшчэ больш крыўдна. Ён адабраў у дзеда аркуш.

Увайшла мама.

— Гэта што за выбрыкі? На мінуту адны засталіся і ўжо нешта задумалі. Бяда з вамі!

— Нічога мы не задумалі зусім, — хмура адказаў Ягорка.

— Мы так, Маня. Крыху, — сказаў вінавата дзед.

«А дзед баіцца мамы», — падумаў Ягорка. З некаторага часу яму пачало здавацца, што мама стараецца, каб дзед не затрымліваўся ў іх, а хутчэй ішоў, і каб тата не ведаў пра тое, што быў дзед.

А ў мінулы раз яна так і сказала Ягорку: «Разумееш, сыноч, тата сёння прыйдзе стомлены, у яго на рабоце нарада была... Не будзем гаварыць яму пра дзеда, добра?» Ягорка не зразумеў, пры чым тут нарада, але не пачаў пытацца, а толькі злёгка кінуў. «Вось і малайчына», — сказала тады мама.

Чаму малайчына? Дзед жа і тата не лаяцца, не крычаць адзін на аднаго. Бацька нібы нават рад, калі бачыць дзеда. «Прывітанне рабочаму класу, — гаворыць ён хутка. — Што ж заходзіш так рэдка? Нядобра. Забываеш родных. Марыначка, падрыхтуй нам...» — ён паказвае рукой на верхнюю паліцу буфета, дзе стаіць графінчык з гарэлкай. «Пачакай, Барыс Віктарыч. Гэта не трэба», — гаворыць дзед. «Не цырымонься, стары», — бацька падміргвае маме. «Бора, ён жа не хоча», — прырэчыць мама. «Марыначка, ты забываеш свайго бацьку. Праўда, стары? Успомні, Марыначка, сваё пралетарскае дзяцінства. Словам, я ведаю, што трэба». Мама дастае графінчык, чаркі, закуску. Бацька патрабуе, каб дзед піў больш. «Ты не глядзі на мяне. Я так — інтэлігенцік. Радавы работнік культурнага фронту. А ты — моц народная. Правільна я кажу, Ягорка?»

Ягорка не ўсё тут разумее. Бацька гаворыць неяк дзіўна. За яго словамі хлопчык адчувае штосьці іншае, яшчэ не яснае. Хто ж ён, Ягоркаў тата? Дакладна Ягорка не ведае. Загадчык цырульні — так чуў Ягорка ад мамы, дырэктар цырульнага салона — так называе сябе тата, знаёмячыся з кімнебудзь. Але ў гэтых выпадках тата наогул вялікі выдумшчык. Ягорку ён

прадстаўляе: «Мой сын — Гора. Прашу, не здзіўляйся. Гэта ўсё фантазія дзядулі. Ахрысціў яго, прабачце, Ягорам. Як, га?» Гісторыю са сваім імем, за якое ледзь не чырванее тата, Ягорка ўжо ведаў. Бацька некалькі гадоў працаваў на Камчатцы. Дадому прыезджаў рэдка, у летнія адпачынкі. Аднойчы вясной нарадзіўся Ягорка. Бацька прыслаў тэлеграму, але прыехаць не змог. Дзед угаварыў маму назваць сына Ягоркам.

Ягорка пачаў вастрыць свае алоўкі, падсеў да старога і хацеў было яму штосьці сказаць, але ўвагу хлопчыка адцягнулі рукі дзеда, складзеныя на каленях адна на другую. Гэтыя рукі здаліся Ягорку жывымі самастойнымі істотамі, якія зваліліся ад нейкай стомленасці на дзедавы калені і цяпер заснулі, прыціснуўшыся і саграючы адна другую. Хлопчык пачаў разглядаць рукі. Жылы на іх непрыгожа ўздуліся і перапляліся, тоўстыя пальцы выглядалі нязграбнымі і бездапаможнымі. Вялікі палец на адной руцэ злёгка адтапырваўся і быў сагнуты. Ягорка ведаў, што дзед ніколі не зможа разгнуць гэты палец: яго прабіла куля. Гэта здарылася на вайне, даўным-даўно, калі яшчэ не было на свеце Ягоркавай мамы.

Ягорку стала шкада дзедаву руку. Ён асцярожна правёў пальцамі па ўздутых жылах, а затым знізу пакратаў жорсткую далонь.

— Ты што? — спытаў дзед.

— Нічога, — крыху збянтэжыўся Ягорка. — Дзед, а чаму ў цябе рукі такія?

— Якія?

— Дрэнные, — сказаў Ягорка, падумаў і дадаў: — Цвёрдыя...

— Чаго ж дрэнные? — усміхнуўся дзед. — Рукі звычайныя, як ёсць рабочыя. На дрэнных руках мазалёў не бывае. А ў мяне рукі працоўныя.

Ягорка адчуваў, што пакрыўдзіў дзеда, і хлопчыку зрабілася прыкра. Ён адварнуўся і глядзеў кудысьці ў куток пакоя.

— А я табе вось што скажу, — загаварыў тут дзед. — Па руках іншы раз, як па кнізе, можна прачытаць, што чалавек рабіў.

— Як гэта? — здзівіўся Ягорка. — І па маіх можна?

— Можна.

Дзед узяў Ягоркавы рукі і пачаў іх разглядаць.

— Ну вось. Чарніла на іх няма? Не. Значыць, усякі скажа, што ты яшчэ не вучышся. А справамі ты сёння займаўся пустымі...

— Чаму?

— Пазногці грыз?

Ягорка з неспакоем зірнуў на дзверы.

— Грыз, — за ўнука адказаў сам

У ПАКОЙ зазірнула мама.

— Ягорка, да цябе госці прыйшлі. А ну, ідзі сустракай.

«Напэўна, дзед!» — узрадаваўся Ягорка і кінуўся ў калідор. І праўда, ля вешалкі стаяў дзед, кашляў і раскручваў свой чырвоны шалік.

— Дзядуля! Дзядуля! — заскакаў хлопчык ад радасці.

— Бач, жэўжыкі! Дай мне распрапуцця.

Ягорка схапіў дзеда за руку і павёў у пакой. Дзедава рука была цвёрдая і шурпата, як цэгла.

— А ногі? — раптам ззаду загаварыла мама. — Ногі хто будзе за вас выціраць? Я ці што?

— Добра, Маня, добра. Не злуйся, — і дзед узяўся старанна выціраць ногі.

На ўсякі выпадак выцер і Ягорка. І чаму дзед так яе называе — Маня? Тата называе яе Марыначкай, іншыя Марыяй Сцяпанаўнай. Бацьку не падабаецца, калі дзед гаворыць — Маня. «Ён называе цябе, нібы якую вясковую дзеўку», — сказаў аднойчы бацька. «Ведаеш, не кажы глупства», — злосна адказала мама. Але з таго часу яна, заўважыў Ягорка, бывае незадаволена, калі чуе слова «Маня».

Дзед хацеў было сесці на канапу, але Ягорка пацягнуў проста да пісьмовага стала, за якім ён толькі што сядзеў і маляваў.

— Глядзі вось. Добра, га?

— Нядрэнна, — сказаў дзед, пакруціўшы малюнак у руках. — Зусім нядрэнна. Гэта, значыць, мяч скача, а гэта... кветкі?..

дзед.— А маці вучыла зразаць нажні-
цамі. Гэта адно. Цяпер скажы, навошта
ты дражніў...

— Верку? Яна сама першая стала...

— Бог з ёй, з Веркай. Я пра кошку
кажу.

— А ты адкуль ведаеш?

— А вось дзве драпіны,— засмяўся
дзед.

Прышла мама. Яна зняла са стала
абрус і паставіла на цырату дзве та-
леркі.

— Зараз будзеце абедаць,— сказала
яна.

— Абедаць? — перапытаў Ягорка.—
Так рана?

— Так, мы павінны схадзіць з табой
да краўчыхі.

— Мы ж хацелі заўтра...

— Не спрачайся са мной.

Дзед кашлянуў і сказаў:

— Я пайду, Маня.

— Не выдумляй, калі ласка. Нам трэба
а першай гадзіне,— мама ўжо разліла
па талерках суп.— Мы паспеем.

«А першай гадзіне? У гэты час пры-
ходзіць абедальніца тата. Няўжо...» — зда-
гадаецца Ягорка.

Не. Хіба не тата аднойчы летам пра-
панаваў паклікаць дзеда? Ягорка гэта
добра памятае. Тады яшчэ пераязджалі
на дачу. «Колькі рэчаў! Страх! — паўта-
раў тата. — Без грубай фізічнай сілы не
абысціся». Мама моўчкі звязвала клункі
з прадуктамі. «Марыначка, з'ездзі на
Зацэпу да бацькі. Прывязі яго. Ён у нас
цэлы век не быў...» З дзедам весела было
грузіць машыну. Усё ўвайшло, усё змяс-
цілася. Потым усе разам ехалі ў груза-
віку на дачу. У кабіне Ягорка і тата. Ма-
ма і дзед у кузаве.

— Еш нармальна. Не размазвай лож-
кай,— кажа мама.

Але Ягорку есці не хочацца. Ён на-
браў поўную лыжку, старанна падзьмуў
на яе, апусціў зноў у талерку.

— Ягорка! А маці нас смачным супам
пачаставала. Ты паспытай,— сказаў дзед.

— Не хачу.

У руцэ ў дзеда такая ж лыжка, як і ў
Ягоркі, але яна працуе хутка, спрытна,
нават весела — пастукваючы аб талерку.
Дзед есць шумна і неяк смачна. Ягорка
паглядзеў-паглядзеў на
дзеда, падняў сваю за-
тануўшую лыжку і такса-
ма пачаў есці. Суп зра-
біўся нібыта смачней...

— Можна скажам, каб
нам падбавілі? — спытаў
дзед.

— Ага! — жвава зга-
дзіўся Ягорка.

Пасля абеду мама ска-
зала, што пойдзе да су-
седкі.

— Ідзі, ідзі,— прага-
варыў дзед.— У нас тут
мужчынская размова бу-
дзе, — і ён хіравата па-
глядзеў на Ягорку.

Як толькі мама пайшла,
дзед паслаў унука па
скрутак, які быў прыха-
ваны ў калідоры за ве-
шалкай.

— Ну, жэўжык, глядзі,
што я табе прынёс,—
сказаў дзед, развязваю-
чы вялікі, хоць і не цяж-
кі скрутак.

Па праўдзе кажучы, Ягорка быў рас-
чараваны: у скрутку аказаліся розныя
дошчачкі, малаток, абцугі, нейкі цурба-
лак і цвікі.

— Вось,— пацёр дзед рукі.

— Што гэта? — спытаў Ягорка.

— Гэта для цябе зэдлік невялічкі.
Ты ж лезеш што даставаць — на крэсла
становішся. А крэслы вось у вас якія
здоровыя. І псаваць іх таксама не варта.
Вось зэдлік для гэтай справы...

Дзед сунуў у рукі Ягорку адну до-
шчачку, паказаў, як трэба яе трымаць,
другую ўзяў сабе, затым злучыў іх зні-
зу круглай палкай, накрыў усё гэта трэ-
цяй дошчачкай, і атрымаўся зэдлік.

— Ой ты! — узрадаваўся, падскочыў
Ягорка, і зэдлік разваліўся.

— Нічога,— сказаў дзед.— Справа па-
правімая. Я, бачыш, не паспеў яго
збіць дома. Ты гэта сам зробіш. Цвічкі
я прынёс. Малаток — вось ён. Абцугі
таксама спатрэбяцца.

— Дай, дзядуля, я зараз усё зраблю.

— Не, хлопча, пачакай крыху. Пагля-
дзім спачатку, як ты малатком працуеш.
Глядзі.

Дзед узяў цурбалак, прыставіў да яго
цвік і спрытна, у тры ўдары загнаў яго
па самую плешку.

— Цяпер давай ты.

Ягорка схпіў цвік, з сілай трахнуў
малатком, але па цвіку не папаў — толь-
кі цурбалак падскочыў і закуляўся на
падлозе.

— Добра хоць не па пальцах,— спа-
койна заўважыў дзед. Ён адабраў мала-
ток і пачаў тлумачыць.

Убітаму Ягоркам цвіку дзед радаваў-
ся не менш унука.

— Вось гэта па-нашаму! Маладзец,
Ягорка! Рука ў цябе верная.

Дзед узяў дошчачкі, яшчэ некалькі
разоў паказаў, як сабраць зэдлік, по-
тым памеціў алоўкам месца, куды трэба
ўбіць цвікі.

— А з краю крыху нажом зрэж. Роў-
ным будзе,— ён адзначыў рыскай на
дошчачцы лінію, да якога месца зрэ-
заць.

Калі вярнулася мама, усё ўжо было
прыбранна. Дзед і Ягорка сядзелі зада-
воленыя і хітрыя.

— Маці скажам? — падштурхнуў дзед
унука.

Ягорка занепакоіўся, але стары ўсміх-
нуўся.

— Так правільней будзе,— шапнуў
ён.

Мама не разлавалася, не адабрала
нічога, толькі сказала, каб Ягорка май-
страваў на кухні і каб не стукаў моцна.

— Я пайду, бадай,— сказаў дзед.—
А з табой, Ягорка, мы яшчэ не так па-
працуем другім разам! — Ён памаў-
чаў.— Маня, можа, якія набоечкі па-
ставіць трэба?

Мама прынесла Ягоркавы старыя ча-
равікі і татавы мяккія тапачкі.

Дзед агледзеў дзелавіта загарнуў усё
ў газету, развітаўся: «Ну, будзем здоро-
вы. Прывітанне Барысу Віктаравічу»...

Без дзеда стала неяк пуста, і Ягорка
падумаў, што было б здорава, калі б
дзед жыў тут заўсёды, а не ехаў да
сябе на Зацэпу.

Мама сказала, што да краўчыхі яны
ўжо спазніліся. Потым прыйшоў бацька
і пачаў абедальніцу з мамой. А Ягорка ада-
собіўся на кухні і ўзяўся за свой зэдлік.

Некалькі гадзін ён стругаў, убіваў цві-
кі, смактаў пабітыя пальцы, арудаваў
абцугамі, соп, засмучаўся і радаваўся.
Зэдлік атрымаўся не зусім прыгожы, і ў
адным месцы дошчачка трэснула (сюды
быў убіты лішні цвік), але Ягорка ніколі
яшчэ не быў так задаволены сабой.
Мама, на здзіўленне Ягоркі, не выказа-
ла бурнай радасці, убачыўшы яго тва-
рэнне. Але і гэта не перашкодзіла яму
адчуваць, што ён зрабіў нешта вялікае,
важнае.

Толькі праз некаторы час, гуляючы на
дварэ з сябрамі ў снежкі, Ягорка заўва-
жыў у сябе на правай далоні пухір ве-
лічынёй з капейку. Ён здзівіўся і пачаў
асцярожна кратаць яго.

— Што ў цябе? — спытаў, падышоў-
шы да Ягоркі, Толік.

— На, глядзі,— сказаў Ягорка.

— Якая бародаўка! — здзівіўся Толік.

— Ты сам бародаўка. Гэта ў мяне ма-
золь працоўны. Ну ідзі, ідзі адсюль.
Малы яшчэ.

Позна ўвечары, калі Ягорка ўжо спаў,
Барыс Віктаравіч спатыкнуўся аб нешта
ў цёмнай кухні і ўдарыў нагу. Ён запаліў
электрычнасць і ўбачыў незнаёмы
зэдлік.

— Ну вось. Новая гісторыя! — разла-
ваўся ён.— Прыносяць у дом усякую
дрэнь.

Ён падхапіў зэдлік, надзеў паліто
і спусціўся на двор.

— Чорт ведае што! — буркнуў Барыс
Віктаравіч, размахнуўся, і Ягоркаў зэдлік
паляцеў у памыйку...

Пераклад з рускай мовы.

ДЗЯКУЙ ТАБЕ, ЧАЛАВЕК!

«Ты паехаў, а кветкі, пасаджаныя табой, засталіся і растуць. Я гляджу на іх і мне прыемна думаць, што мой сыноч пакінуў пасля сябе на Капры нешта добрае — кветкі.

Вось калі б ты заўсёды, усюды, усё сваё жыццё пакідаў для людзей толькі добрае — кветкі, думкі, слаўны ўспамін аб табе, — лёгка і прыемным было б тваё жыццё.

Тады ты адчуваў бы сябе ўсім людзям патрэбным і гэта пачуццё зрабіла б цябе багатым душой».

Чытаючы гэтае пісьмо Аляксея Максімавіча Горкага да сына, адчуваеш, якое вялікае значэнне яно мае для кожнага з нас.

Людзі, аб якіх мы расказваем у аглядае пісьмаў, прысланых у рэдакцыю, не зрабілі гераічных учынкаў, яны не з'яўляюцца вынаходцамі ў навучы, яны звычайныя савецкія людзі, якія пакідаюць вакол сябе нешта добрае. Іх справы не застаюцца незаўважанымі, такіх людзей любяць і шануюць, аб іх пішуць пісьмы. Тэмы гэтых пісьмаў самыя разнастайныя.

Ф. Д. Жандараў з вёскі Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна просіць праз часопіс расказаць пра аднаго вельмі добрага, чулага і гуманнага чалавека.

Хто ж гэты чалавек? Гэта Таццяна Уладзіміраўна Масаловіч, якая працуе цяпер у Гомельскім абласным супрацьтуберкулёзным дыспансеры.

«Вельмі ў цяжкім стане, калі не безнадзейным, трапіў я ў Гомельскі шпіталь інвалідаў Айчыннай вайны, — паведамляе аўтар. — Туберкулёз лёгкіх быў у поўным разгары і запушчаны.

Знясілены фізічна і прыгнечаны духоўна, я ўжо не спадзяваўся на жыццё. Але, навялікае мае шчасце, мяне паклалі ў палату, якую вяла Таццяна Уладзіміраўна.

Яе выключная чуласць, маральная падтрымка і ўмелае лячэнне зрабілі на мяне дэратворны ўплыў. Туберкулёз пачаў паступова адступаць і ўрэшце быў пераможаны. Прайшло пятнаццаць год, а я ўсё добрае памятаю да драбніц і буду памятаць усё жыццё.

У мяне расце сын і я яму

расказваю пра гэту цудоўную жанчыну.

Вялікае Вам дзякуй, Таццяна Уладзіміраўна, ад мяне і ад сына!

Жандараў».

Шчырую падзяку шле даярка калгаса імя Карла Маркса Талачынскага раёна Ф. Дубкова ўрачу Абчугскай бальніцы А. М. Гітліцу.

«Колькі буду жыць, ніколі не забуду той увагі, якую праявіў да мяне Арон Майсеевіч, — піша яна. — Я цяжка захварэла. Не думала, што застануся жывая. Цэлы месяц пралажала не варухнуўшыся, а цяпер вычылалася, не толькі жыву, але зноў працую на ферме».

Многа добрага расказваюць людзі і пра галоўнага ўрача Аляксандра Уладзіміраўна Ігнаціюк. Дзесяць год працуе яна ў Асавецкай бальніцы на Брэстчыне. Аляксандра Уладзіміраўна ўсімі паважаны чалавек. З ёй сустракаюцца людзі не толькі ў бальніцы. Яна часта наведвае хаты калгаснікаў, бывае на фермах, у клубе. Чытае лекцыі, праводзіць гутаркі.

Вось што піша пра свайго доктара жыхарка вёскі Гута Драгічынскага раёна Вера Путава:

«Я была дастаўлена ў бальніцу ў непрытомнасці з прабадной язвай страўніка. Пятрабавалася неадкладнае пераліванне крыві, але належнай групы не аказалася, і тады Аляксандра Уладзіміраўна загадала

ўзяць у яе патрэбную колькасць крыві і пераліць мне. Пасля гэтага мяне накіравалі ў раённую бальніцу і зрабілі аперацыю. Я вельмі хачу, каб такіх высакародных людзей, як Аляксандра Уладзіміраўна, ведалі ўсе. Дзякуючы ёй я засталася жыць і цяпер працую ў родным калгасе».

Невыпадкова, што ў большасці пісьмаў гаворыцца пра медыцынскіх работнікаў. Яны ж людзі самай высакароднай прафесіі. Але не забываюць нашы аўтары і людзей іншых прафесій і пенсіянераў. Шмат цікавага расказваюць пісьмы пра людзей з пенсійнай кніжкай.

Пра аднаго такога чалавека піша нам у рэдакцыю лектар Драгічынскага парткома т. Чэчка. Былой актывістцы Соф'і Іванаўне Годавай нястомная энергія дапамагае заўсёды быць разам з калектывам, быць карыснай людзям. Па яе ініцыятыве летам мінулага года ў Нясвіжы, у самым вялікім доме нумар 4 па вуліцы 17 верасня, была арганізавана дзіцячая пляцоўка на грамадскіх пачатках. Але дзяцей трэба даглядаць і выхоўваць не толькі летам. І Соф'я Іванаўна прыкладае шмат намаганняў, сіл і энергіі і дабіваецца, каб у гэтым жа доме выдзелілі два пакоі, у якіх арганізуюць чырвоны куток і наладжвае вялікую выхавальную работу.

20 год працуе сакратаром Людзяневіцкага сельскага Са-

вета Жыткавіцкага раёна Надзея Аляксандраўна Галячанка. Як паведамляе аўтар пісьма т. Кушнер, яе ведаюць жыхары навакольных вёсак не толькі як адданага сваёй справе чалавека, але і як чулую, добра-сумленную жанчыну. Пра яе проста кажуць: «Наш сакратар». І «наш сакратар» ідзе да людзей. Кожнаму дасць разумную параду, дапаможа.

А такіх, каму прынесла радасць у жыцці Надзея Аляксандраўна, вельмі многа. Не забудуць яе і жыхары вёскі Людзяневічы Піліп Іванавіч Шарай і Міхаіл Мартынавіч Сулкоўскі. Гэта яна, Надзея Аляксандраўна, памагала наладзіць ім сямейнае жыццё. Гэта яе добрае, сардэчнае слова памагло ім захаваць сваё сем'і.

Не тое важна, на якім участку працуе чалавек, а тое, як ён да сваёй працы ставіцца. Валянціна Янчыліна звычайная швачка з віцебскай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі». Валі ўдзячныя работніцы цэха за тое, што прывіла ім любоў да кнігі, часопіса і газеты. Многія цяпер выпісваюць па 3—4 выданні. На гэты год трэці пашывачны цэх адным з першых аформіў падпіску. Тут выпісваюць 461 экзэмпляр газет і часопісаў.

Мы пазнаёмлі вас са зместам толькі некалькіх пісьмаў пра людзей харошых, што жывуць і працуюць побач з намі. Іх з кожным днём становіцца ўсё больш і больш. Інакш і не можа быць у нашай краіне, дзе чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат.

Сцэна з оперы «Арэстэя» ў пастаноўцы калектыву Беларускага тэатра оперы і балета. З вялікай цеплынёй сустралі гэту оперу маскоўскія глядачы ў час гастролі тэатра ў сталіцы нашай Радзімы.

Тарас Шаўчэнка. Аўтапартрэт.

Н АЎРАД ці знойдзеца пісьменнік, у якога не было б свайго любімага твора, вобраза, які праходзіў бы праз усю яго творчасць.

Тэма абняслаўленай панам дзяўчыны-сялянкі да гэтага ўжо неаднаразова распрацоўвалася ў літаратуры. Але, будучы паэтам-рэвалюцыянерам, Шаўчэнка стварыў новы, хваляючы вобраз ахвяры панскага распаўсю, паказаўшы гора Кацярыны як сацыяльную трагедыю маці-пакрыткі ў тагачасным грамадстве¹.

Гаротная жанчына пайшла ў свет шукаць свайго любімага. Пасля цяжкіх вандраванняў і пакут знайшла яго Кацярына, але той груба адштурхнуў яе з сына. У такую жудасную мінуту жанчына ўжо не думае пра сябе, а пра сына:

«...Я забуду,
Што калісь кахала,
Што ад цябе сына мела,
Пакрыткаю стала...
Пакрыткаю... які сорам!
І за што я гіну?
Кінь мяне, забудзь мяне ты,
Ды не кідай сына».

Не змагла перажыць свайго гора Кацярына: пакончыла жыццё самагубствам. Сына ж узялі чужыя людзі, і стаў ён павадыром у старцоў.

У адрозненне ад вобраза Кацярыны ў паэме «Наймічка» (1845 г.) раскрыта трагічная доля маладой жанчыны. Каб не памерла дзіця з голаду, яна, маці-пакрытка, вымушана была падкінуць яго да заможных сялян, а сама пайшла да іх у наймічкі. Толькі так яна мела магчымасць даглядаць свайго Марка. Тоячы ад людзей свае мацярынскія пачуцці, яна моўчкі пакутуе за сына, калі ён хварэе, не спіць начамі, даглядае і песціць яго. Усё жыццё Ганне прыходзіцца ўтойваць, што яна яго маці, і толькі пе-

¹ Па звычаю, дзяўчыне, якая нарадзіла пазашлюбнае дзіця, пакрывалі галаву хусткай, як і замужняй жанчыне. Адсюль — «пакрытка».

ВОБРАЗ ЖАНЧЫНЫ Ў ТВОРЧАСЦІ Т. Р. ШАЎЧЭНКІ

Да 150-годдзя з дня нараджэння

рад смерцю, у апошнія хвіліны свайго жыцця маці ва ўсім прызнаецца сыну:

«Даруй ты мне! Мучылася
Век я ў чужой хаце!
Даруй жа мне, мой сыночак!
Я... Я твая маці!»

Не заўсёды аднак бядняк церпіць пакуты і здзекі. Чаша цярдзення можа перапоўніцца. Паэт-рэвалюцыянер Шаўчэнка паказвае наспяванне ў народзе пратэсту і помсты лютым панам.

Так, у паэме «Сляпая» паказаны не толькі злая бяда пакрыткі, але і помста пану ашуканай ім прыгоннай дзяўчыны Аксаны.

Матыў помсты пану — вядучы матыў і паэмы «Марына». Разбэшчаны, жорсткі пан разлучае Марыну, якая кінулася яму ў вока, з любым яе сэрцу мужам адразу ж пасля вяселля. Мужа забрываюць у салдаты, а Марыну пан забірае ў свае пакоі і замыкае ў святліцу. Сохне і вяне красуня Марына, адзіная дачка ў маці.

Жорстка помсціць Марына пану за сваю загубленую маладосць: згарэў падпалены ёю маёнтак, а разам з ім і зарэзаны пан:

«...Марына голая зусім
Перад будынкам танцавала
У пары з маткаю! — І страх,
З нажом крывавым у руках,
І прыпявала...»

(Паэма «Марына»)

Хіба не нагадвае нам вобраз Марыны адважную Бандароўну з аднайменнай паэмы Янкі Купалы? Ні пагрозы, ні ўгаворы не змаглі прымусіць яе пакарыцца пану. Лепей смерць сустрэць, чым прадаць свой гонар і сумленне.

Шаўчэнка ўсебакова адлюстравала ў гэтай жанчыне ў феадальна-прыгонніцкім грамадстве. Ён паказаў не толькі цяжкую долю пакрыткі, але і замужняй жанчыны, мары і пачуцці, якой былі растаптаны прыгонніцкімі ўмовамі жыцця.

Багата сіл і намаганняў прыкладае маці, каб выхаваць сваіх дзяцей, зрабіць іх памочнікамі і апорай у старасці. Але гора і галечка заўсёды перашкаджаюць гэтаму. Вось нарадзілася дзіця, маці не можа на яго нарадавацца (паэма «Сава»). Колькі пяшчоты, колькі замілавання ў яе да свайго сыночка. Калышучы малога, маці марыць аб шчаслівай долі для яго... Але гора падпільноўвае беднага чалавека на кожным кроку. Памірае муж, і застаецца жанчына ўдавою. Цяжка прыйшлося ўдаве. Але ёй таксама хочацца, каб яе адзінае дзіця і «жупанок» мела, і ў школу хадзіла. І яна ідзе ў наймічкі. Праходзяць гады:

«Прыкакала ўдава долі,
Даросласці сына,

І пісьменны, і ўрадлівы —
Кветачка хлапчына».

(Паэма «Сава»).

Але новая бяда падкралася да ўдавы. Вясковыя багацелі забіраюць адзінага сына ў маці і аддаюць яго ў салдаты. З гора жанчына вар'яецца. Яна ходзіць па вёсках, шукаючы свайго сына. І людзі пачынаюць клікаць яе «савою».

Сіла рэалізму Шаўчэнка праявілася ў незвычайнай шырыні мастацкіх абгульванняў. Пакуты маці — гэта не толькі асабістае гора, гэта сацыяльная трагедыя жанчыны-батрачкі.

Прыгожы, чаруючы вобраз жанчыны раскрыты і ў такіх творах Тараса Рыгоравіча Шаўчэнка, як «Лілея», «Русалка», «Ведзьма». У баладзе «Лілея» выкарыстаны вядомы ў народнай паэзіі матыў ператварэння дзяўчыны ў кветку.

Усё жыццё паэт змагаўся за лепшую долю жанчыны, за яе светлую будучыню і аддаў усе свае сілы, каб наблізіць гэтую шчаслівую часіну. І як добра сказаў украінскі паэт Максім Рыльскі:

«Нібы цвік, убіты ў сэрца, пранёс
Праз усё сваё жыццё Тарас Шаўчэнка
Чалавечыя пакуты, увасобленыя ў найпрыгажэйшы з зямных
вобразаў — вобраз маці з дзіцем
на руках».

ТАРАСАВА Т. С.,

супрацоўнік Літаратурнага музея
Янкі Купалы.

Малюнак Т. Шаўчэнка да паэмы «Кацярына».

З КРЫЖАМ НАШЫІ

У выдавецтве ЦК ВЛКСМ «Маладая гвардыя» выйшла цікавая кніга. Называецца яна «З крыжам на шыі». Аўтар кнігі, вядомая маскоўская журналістка Ала Трубнікава, не так даўно пабывала ў Пачаеўскай лаўры і Корацкім жаночым манастыры. У кнізе журналістка дзеліцца сваімі ўражаннямі.

Выкрываючы хлусню манастырскіх клікуш пра тое, што ў «святых манастыры» адмольваюць грахі толькі жанчыны, А. Трубнікава прыводзіць факт за фактам. У манастыры пабываў «апостал Андрэй», які француз у жаночай сукенцы і выкрыты ў любоўных інтрыгах з манашкамі.

Знайшоў у сценах жаночага манастыра таямнічы прытулак канакрад, які займаўся вярбоўкай у сваю варварскую секту і называў сябе «Ільей-прарокам, што сышоў на зямлю для выратавання душы чалавечай».

Выкрываючы царства цёмных ценяў, царства біблейскай хлусні і ашуканства, кніга «З крыжам на шыі» заклікае да няспыннай і непрымірымай барацьбы з рэлігіяй.

Ала ТРУБНИКАВА

(Старонкі з кнігі)

ТАКІМ чынам, я раба божая. Яшчэ ўчора я была свабоднай грамадзянкай, членам Саюза журналістаў, ездзіла ў творчыя камандзіроўкі. А сёння я «аблудная авечка статка Хрыстова» «са светлай верай у сэрцы», з чорнай хусткай на галаве і крыжам на шыі.

Думка паглядзець, што ўяўляюць сабой «авечкі», якія швэндаюцца каля манастыра, блукаючыя манашкі і іх духоўныя пастыры — аселяя манахі, уласна, і прывяла мяне ў Пачаеўскую лаўру.

Далёка навокал пабліскаюць золатам макаўкі шаснаццаці цэркваў, якія стаяць на гары, як на пастаменце. Прыгожая лаўра — нічога не скажаш! Нездарма будавалі яе вядомыя архітэктары і размалёўвалі слаўныя мастакі. Ёй бы стаць музеем... Але... заклікальным набатам гудуць званы лаўры і да ютрані, і да абедні, і да ўсяночнай. Гудуць і ў будні і ў святы.

Зрэшты, тут што ні дзень, то свята. Не, на самай справе, у святцах святы распісаны круглагадова. Святых хоць гаць гаці: рэдка каму з іх выпадае святкаванне «ў розніцу» — усё больш оптам. Так, напрыклад, усім чатырнаццаці тысячам немаўлят, забітых у Віфліеме, выдзелен усяго толькі адзін дзень. Не пашанцавала і дваццаці тысячам нявінніц — іх усіх палічылі за адну...

Натуральна, што і сённяшні

дзень таксама святочны: нядзеля гасподня (хоць нават у евангеліі пануе поўнае рознагалоссе адносна месца, часу і іншых акалічнасцей, пры якіх гэта здарылася). Ну што ж, прынамсі ёсць прычыны адправіцца ў лаўру.

— Першы раз, відаць? — кліча мяне хтосьці ззаду.

— Першы, — адказваю я і паварочваюся.

Перада мной жанчына гадоў сарака. Худы твар без крывінкі, вочы глыбока запалі.

— Пойдзем да пачатку ў пячорную царкву, а потым ужо ў сабор адправімся, — з выглядам вопытнага гіда запрашае яна мяне. — Я ж тут усе парадкі вывучыла.

Яшчэ б не вывучыць! Як высветлілася, Ганна Андрэеўна блукае каля лаўры ўжо два гады. Кінула ў Казані і пакой і работу «дзеля духоўнай ежы».

— Ну, а як абстаіць справа з цялеснай? — цікаўлюся я.

— Бог дасць дзень, бог дасць і ежу. «Маліцеся і пачуць будзеце». — У голасе маёй новай знаёмай прагучала, відаць, увайшоўшая ў прывычку пакорнасць.

Аднак падобна, што ўсявышні не вельмі прыхільна пазірае на сваю адданую нявольніцу, якая ахвяравала ўсім для яго, — ужо вельмі панашаны старэнькі палітончык матляецца на яе худой фігуры.

— Ды я ж не адна ў бога, — нібы прасачыўшы ход маіх ду-

мак, жанчына спяшаецца апраўдаць бога. — Шмат нас, такіх вось. У адным Пачаеве набярэцца... — І яна задумваецца, прыкідваючы, колькі ж набярэцца тут тых, хто «ходзіць пад богам», ёсць, «што бог паслаў», калі пашанцуе, то гаворыць, што «бог адзначыў», а калі не пашанцуе, то пакорліва хрысціцца: маўляў, «бог пакараў».

Побач з намі паўзуць угару, цяжка дыхаючы, старыя гадоў ад шасцідзесяці да ста. Маладзей сустракаюцца рэдка.

— Ды ідзем жа, — злосна цягне за руку хлапчука таўстуха ў цёмнай сукенцы з разводамі.

— Кожны раз так вось, — уздыхае мая праважата. — Левай рукой неслуха трымаць даводзіцца, а то як маці хрысціцца пачне, то сыноч стараецца ўцячы...

— Мусіць, ты, Васіль, у царкву сабраўся? — перад хлопчыкам, які ўпіраецца, вырастаюць раптам двое аднагодкаў у чырвоных гальштуках. — Ведаеш, Ключкін, там наш завуч тэрмінова з табой пагутарыць хоча. — Яны ківаюць на домік з таблічкай «Штаб народнай дружны». — А вы, матуля, ідзіце сабе куды хочаце.

Матуля нехаця выпускае руку сына. Ключкін, не трацячы часу, падскокваючы, бяжыць да штаба, — відаць, вельмі рад, што піянерскі патруль затрымаў яго...

— Добра, што я свайго ў Казані пакінула, — падціскае губы Ганна Андрэеўна. — А то, нябось, у маё мацярынскае выхаванне таксама ўмяшаліся б...

Вышчарбленыя сотнямі ног прыступкі вядуць уніз, у пячорную царкву. Тут, глыбока пад зямлёй, дзе шурпатыя сцены, што асыпаюцца, рэзка кантрастуюць з метровымі свечкамі ў фарфоровых падсвечніках, у святле якіх пераліваюцца ўсыпаныя каштоўнымі каменнямі іконы, тут, дзе адураюча пахне ладанам, а галасы гучаць прыглушана і таямніча, веруючыя, нібы адгароджаныя ад усяго свету, лёгка ўпадаюць у містычны экстаз, і папоўскія міфы аб існаванні на тым свеце здаюцца ім зусім верагоднымі. Цяпер я разумею, чаму, маючы некалькі сабораў, манахі лічаць за лепшае праводзіць свае набажэнствы іменна тут.

Для большай пераканаўчасці на відным месцы ўстаноўлена рака з мошчамі «святога» Іова. Перш чым стаць «святых», манах Іоў цэлымі днямі карпеў над рукадзеллем. Але дагаджаў ён богу не толькі вышыўкамі. Калі верыць чутцы, Іоў не прымаў ніякай ежы ўнутр, «харчумы слязьмі, ад чыстага сэрца выліваемымі». Праверыць гэта пры жыцці манаха было цяжка, таму што Іоў меў звычай адасабляцца ў сваёй пячоры. Аднак праз некалькі год пасля смерці Іова мітрапаліт Кіеўскі Дыянісій Балабеш скеміў, што Пачаеўскай лаўры няблага было б мець уласнага «святога». Выбар выпаў на Іова. Так першы настаяцель трапіў у першыя пачаеўскія «святых»...

Я праціскаюся ўперад і бачу, як веруючыя з глыбокай пашанай мусоляць шкло над

мошчамі «святога». У вузкую, прылягаючую да вялікай пячоры шчыліну, дзе «божы ўгоднік» нашча ўзносіў свае малітвы, пранікнуць не адважваюся — фанатыкі паўзуць сюды на жыватах, упіраючыся галавой у зад таго, хто паўзе ўперадзе...

ПІСЬМО, НАПІСАНАЕ ЧЫРВОНЫМ ЧАРНІЛАМ

Як гэта ні парадасальна, але камандзіровачныя грошы ідуць на карысць багамолцы — ад нашых штодзённых чаяванняў твар Андрэеўны яўна пакрыжэ. Адначасова з апетытам расце і яе прыхільнасць да мяне. Яна проста ўжо, як свайму чалавеку, расказвае мне ўсю паднаготную пра тутэйшыя норавы і звычаі.

— Вось што, Якаўлеўна, — даверліва гаворыць яна мне аднойчы, зніжаючы голас да шэпту. — Атрымала я пісьмо, ад каго — і розуму не дабярэ. А прачытаць цяжка — вочы разбалеліся, ад слёз напэўна. Не палічы ўжо за цяжкасць... — і яна вымае з-за пазухі пакаменчаны канверт.

«У імя айца, і сына, і святога духа, амінь», — скарагаворкай выпальваю я, загадзя моршчачыся пры думцы, што прыйдзеца чытаць нейкую абракадзбу.

— А ты чытай павольна, — незадаволена перабівае мяне Андрэеўна, якая, відаць, ахваца да таго, каб пасмакаваць рэдкі для яе твор эпістальнага жанру.

— «Царква наша ў Пачаеве ў бядзе. Веруючыя жанчыны, памажыце, — павольна цаджу я. — Пасланне гэтае трымайце ў тайне ад ненадзейных мужчын мясцовых... Збярыце грошы, дзве тышчы новымі, а то і больш, не скупіцеся, веруючыя. У вас у Пачаеве можна сабраць дзве тышчы. Ёсць такія, што маюць і больш. Не скупіцеся...»

— Ды ад каго ж гэта пісьмо? — я з нецярплівасцю заглядаю ў канец старонкі.

— А ты чытай па парадку, — строга патрабуе яна.

— «Дзевятнацатага гэтага месяца, — працягваю я, — а дваццатай гадзіне ночы грошы — дзве тышчы новымі, а то і больш — павінны быць запакаваны і павешаны ў манастырской агароджы, там, дзе вы ўбачыце крыж, але так, каб не бачылі пабочныя асобы».

Я пераводжу дыханне: так, значыць, справа датычыць манастыра. Цікава, што далей?

— «Крыж, які вы ўбачыце на брамцы, — святы, у ім частачка дрэва з крыжа, на якім быў распяты Хрыстос. Здыміце крыж, а на яго месца павесьце дзве тышчы новымі, а то і

больш, і збудзецца цуд. Калі грошай ва ўказаны дзень і ва ўказаным месцы не будзе, то мы іх будзем чакаць там жа дваццатага. Калі ж не зробіце гэтага і дваццатага, цяжкае вам будзе гора. У імя айца, і сына, і святога духа, амінь».

— А ну, давай сюды! — Андрэеўна выхоплівае з маіх рук спісаны чырвоным чарнілам лісток. — Бачыш? Спачатку і ў канцы крыж. Крыж не верыць нельга. Пісьмо, значыць, сапраўднае, а я, грэшніца, засумнявалася было. — І ў прыдачу да двух крыжоў яна асяняе сябе трэцім.

Спачатку Андрэеўна ахоплівае горадасць — не забылі пакарліваю рабу божую, за дапамогай звярнуліся. Але затым яе бярэ злосць: сама раздзетаразута, а ці шмат ёй царква памагала? Сунуць прасвірку, а ад яе сыты не будзеш, і сукенкі з той прасвіркі таксама не пашыеш. Затое толькі завядзіся ў яе капейка, зараз жа разнюхаюць і скарбонку паднясуць: апускай, маўляў, на храм божы. Ведае яна, куды капеечкі гэтыя ідуць: казначэй, айцец Самуіл, домік сабе пабудоваў, эканом, айцец Вісарыён, на асабнячок «сэканоміў». А адкуль узялося некалькі дамоў у архімандрыта Севасцяна?

Андрэеўна схамянулася: ці не сказала лішняе?

— Гэта ж людзі мелюць, а можа, яшчэ і няпраўда, — дадае яна і зноў хавае канверт за пазуху. — А пра пісьмо, глядзі, Якаўлеўна, нікому ні слова, ні паўслова.

Ідзя пайсці да брамкі моцна засела ў маёй галаве, хоць, забі мяне бог, калі я ведаю, што буду рабіць, калі з'явіцца тыя, хто прынясе грошы, і тыя, хто прыйдзе па іх.

...Адзінаццатая гадзіна вечара. Пара. Выходжу на вуліцу. Ноч выдалася цёмная. Скрозь хмары з цяжкасцю прабіваюцца нешматвольныя зоркі. Стараючыся трымацца ў ценю дрэў, дабіраюся да лаўры. Хутка падыходжу сабор і праслізгаваю да брамкі. Свой «назіральны пункт» наладжваю ў кустах на супраць — адсюль усё будзе відаць, як з ложы.

Ноч поўная няясных шорахаў. Так і здаецца, што хтосьці крадзеца, штосьці шэпча, чымсьці шуршыць. Час цягнецца нясцерпна марудна. І раптам на манастырской званіцы пачынае глуха біць гадзіннік. Не паспее замерці апошні, дваццаты ўдар, як за брамкай узнікаюць два чорныя сілуэты. У сваім доўгім адзенні з капюшонамі, якія амаль закрываюць твар, манахі выглядаюць недарэчнымі марыянеткамі з тэатра ценяў. Вось тузанулася, як на спружынцы, чорная рука ў чор-

ным рукаве, і на брамцы цямна бліснуў крыж.

— Зараз павінны падысці, — басам прашыпеў сілуэт таўсцейшы.

— Не вельмі спяшаецца так хрыстовы ўнесці сваю лепту, — дыскантам прапішчаў сілуэт танейшы.

— Не наракай, брат, — дабрадушна абрывае тонкага тоў-

сты. — Ці нам быць у крыўдзе на авечак? У мінулым месяцы па пяцьсот цалковых на нос атрымалася.

— Затое ў гэтым як бы з носам не застацца, — злуг дыскант.

— Цссс... — шыпіць бас. — Хтосьці ідзе...

Абодва змаўкаюць, углядаючыся ў начную імглу, не ведаючы пра тое, што за імі самімі назіраюць два пабочныя вокі.

Гадзіннік б'е адзін раз: палавіна першай або першая? Адстаяння на месцы ногі здэравяnelі, сама я добра прамерзла. А можа, мне зыбка не толькі ад холаду?

— Ты колькі ўсяго пісьмаў пасылаў? — парушае маўчанне тоўсты.

— Колькі загадана было, столькі і пасылаў, — незадаволена бурчыць тонкі. — Прама па спісе, усім трыццаці.

— Няўжо з трыццаці ніхто не прыйдзе? Быць таго не можа...

Але ніхто з трыццаці так і не прыйшоў. Дарэмна два азябшыя манахі і не менш праябшы журналіст пераміналіся з нагі на нагу да другіх пеўняў...

* * *

Тут ва ўсіх яшчэ свежая ў памяці гісторыя пятнаццацігадовай Людмілы О.

У царкве, куды дзяўчынка панадзілася хадзіць па ўказцы хвораі маці, на яе звярнуў увагу паслушнік. Спачатку ён даваў ёй прасвіркі, а аднойчы сунуў запіску, у якой назначаў спатканне «для размовы па душах». Перамогшы страх, дзяўчынка рашылася «для выратавання душы» прыйсці ўвечары на манастырскую галерэю. Паслушнік, паразмаўляўшы для пачатку аб каханні да бліжняга, палез цалавацца.

— Ды хіба манахам такое можна? — шыра здзівілася Людміла.

Замест адказу ён пацягнуў яе ў цемру калідора.

— Вунь тых дваіх бачыш? — ён паказаў на дзве фігуры, якія смутна віднеліся. — Цалуюцца-мілуюцца. Эх, зайздросна... Да чаго ж моцна абдымаюць брат ва Хрысце іерадыякан Ігнацій сваю сястру ва Хрысце манашку Афанасію! Яна, ведаеш, адкуль? З Корацкага манастыра. Скажаць па сакрэту, і сам намеснік вялікі аматар жаночага полу. Толькі прымае ён такіх каханак, духоўных дочак, не тут, а ў сваіх пакоях...

— Дык гэта ж грэх! — не здавалася Людміла.

— Які там грэх! — паслушнік пацягнуў дзяўчынку, якая ўпіралася, у куток.

Паміж духоўным айцом і духоўнай дачкой узнікла зусім не духоўная сувязь.

— А ты мяне не кінеш? — занепакоілася Людміла, якая неўзабаве адчула вынікі гэтых сустрэч.

— «Хто спакусіць адзінага ад малых сіл, што вераць у мяне, — напышліва працываў донжуан у расе, — таму лепш было б, калі б павесілі яму жорны на шыю».

Ніякіх жорнаў, аднак, на шыі Вячаслава Герсона заўважыць нельга было, у яго па-ранейшаму вісеў залаты крыж. А між тым жыццё Людмілы О. было знявечана.

Смех за БІНІНІ

Ён прагучаў аднойчы, гэты смех... Быў дурны бязглузды жарт, а за ім смех, падобны (даруйце за грубае параўнанне, але хіба можна з чым іншым яго параўнаць!) на жарабячае ржанне.

— А ведаеш, мы з тваёй жонкай добра знаёмы. Нават больш чым знаёмы... Га-га-га!

За спіной маленькай чарнавокай жанчыны, якая адзін раз у жыцці толькі бачыла гэтага чалавека, гучаў яго смех.

І вось — злавеснае рэха.

... Сюды, у гэты дом на ўскраіне Барысава, мяне вяло пісьмо. Было яно трывожнае і горкае. Чалавек не проста скардзіўся на свае сямейныя непаладкі. Чалавек пратэставаў, пратэставаў з усёй сілай зняважанай жаночай годнасці. Кожны радок крычаў: за што?! Па якому праву адважыўся нехта чужы так груба і бязлітасна атруціць спакой маёй сям'і, парушыць шчасце майго мужа, маіх дзяцей?

Сапраўды, за што?

Спачатку быў жарт, смех. Потым пачаліся ў сям'і сваркі, пацяклі мутнаю ракой папрокі. Занепакоіліся суседзі, сваякі. Часта заходзілі ў гэты дом, спрабавалі памагчы, пераконвалі, прасілі, сарамацілі. Дзень-два ў доме было больш-менш ціха. Потым зноў недавер і падзрэнні варушыліся ў душы яе мужа. Думкі яго зноў і зноў вярталіся да таго бязглуздага жарту.

І вось ужо амаль зусім перасталі хадзіць да іх сваякі і суседзі. Каму гэта лёгка бачыць, як нізавошта пакутуюць два чалавекі, а памагчы нічым не можна. Цяпер усё часцей і часцей наведваліся сюды то міліцыя, то хуткая дапамога... Пакутавалі дзеці. І пасля многіх і многіх трывог і пакут Генадзь Раманавіч Кудзельскі вырашыў пакінуць сям'ю. Якраз у тую дні і напісала сваё пісьмо ў рэдакцыю жанчына. Галіна, так завуць яе, наогул не ведала, ці вернецца ён калі-небудзь да яе, да дзяцей, ці паселяцца мір і спакой пад дахам іх дома.

...Але хто гэты мужчына, што сустракае мяне на ганку? Спакойны, ветлівы твар. У руках дзіцячыя саначкі. Муж Галіны? Вярнуўся? Ці можа я памылілася адра-

— З рэдакцыі? — крышку здзіўляецца ён. — Заходзьце...

Потым у пакой увайшлі дзеці — гэта іх збіраўся сустракаць бацька з саначкамі ў руках. Гляджу на гэтага чалавека, на яго клапатлівы тупат вакол ладнага пяцігадовага хлапчука і думаю: «Хіба вось у такой сям'і можа здарыцца штосьці непрыемнае». Прыходзяць чамусьці на ўспамін словы: «Усе шчаслівыя сям'і падобныя адна да другой, кожная нешчаслівая — нешчаслівая па-свойму».

Генадзь Раманавіч сапраўды вярнуўся да дзяцей, да жонкі. Я не памылілася адра-расам. Вярнуўся, бо ён вельмі сумаваў па дзецях. Ён любіць Галіну, хацеў бы ёй верыць, хацеў бы назаўсёды застацца тут, у гэтым адзіным доме на зямлі, дзе магчыма яго шчасце. Ён ведае цяпер, што жонка яго ні ў чым не вінавата. Але адна думка трывожыць, не дае спакою: чаму яна так пакорліва цярпела, чаму не хадзіла, не абуралася, не скардзілася, не дабілася, каб таго чалавека, які зняважыў яе, «пакаралі» юрыдычна. «Яна павінна была зрабіць гэта раней, — гаворыць ён, — а калі і цяпер сама сябе не рэабілітуе, — (ён так і гаворыць — «не рэабілітуе») — то я яшчэ не ведаю, ці заста-нуся дома. Можа зноў паеду...» Гаворыць, а сам паглядае на дзяцей.

Што тут і казаць, не вярнуліся яшчэ мір і спакой у гэты ўтульны з выгляду дом на ўскраіне Барысава...

У словах яго няма злосці, яны гучаць спакойна. Востры боль прайшоў. Цяпер толькі ные старая рана, але ные так, што, здаецца, улюбую хвіліну можа зноў падняць у душы гарачую, мутную хвалю, зацімніць розум і тады... гэта было ўжо аднойчы, тады чалавек пачне крышыць і ламаць усё, што трапіцца пад руку. Губляецца кантроль над сабою, над сваімі ўчынкамі, і верх бярэ штосьці такое, з чым ужо ніяк не саўладаеш.

Ёсць адна рэч, аб якой усё ж неабходна сказаць. Той дурны жарт, што прынес столькі пакут сям'і Кудзельскіх, мог бы трапіць на іншую глебу. Другі чалавек, магчыма, не так хваравіта і востра ўспрыняў яго, плю-

нуў бы цыніку ў твар — і ўсё. Не пакутаваў бы сам і не прынес столькі гора жанчыне. Але праз жыццё Генадзя ў раннім юнацтве прайшла вайна. І не толькі вайна. У 1937 годзе арыштавалі бацьку. Потым ён пагеройску загінуў у партызанскім атрадзе. Сам Генадзь падлеткам пайшоў у вайсковую часць, вярнуўся ў Барысаў з узнагародамі і цяжка пакалечанай нагой. Галіна таксама дзевяцігадовай дзяўчынкай апынулася ў партызанскім атрадзе. Яна бачыла ўсё: смерць, кроў, пакуты. Хіба ж можна здзіўляцца, што ў нервах і псіхіцы гэтых двух людзей застаўся той след, які называюць медыкі раннім траўміраваннем чалавека? І толькі поўны спакой, праца, шчаслівае сямейнае жыццё маглі б назаўсёды сцерці гэты след. Так яно і было б, калі б не той недарэчны жарт. «Жартаўнік», які выхваляўся сваім поспехам у жанчыны, — час урэшце назваць яго прозвішча — шафёр Яўген Пракоф'еў не мог не ведаць пра ўсё гэта. Некалькі гадоў ён працаваў разам з Генадзем, бачыў, што Генадзь нервовы, вельмі ўспрымальны чалавек, ведаў, што ён хваравіта пераносіць усё, што можа закрануць яго самалюбства. Адным словам, ён разумеў, куды накіраваў свой стрэл. І не звважаючы ні на што, пры кожнай новай сустрэчы працягваў здэкавацца.

Пры такіх абставінах жарт перастаў быць толькі жартам. Ён стаў злачынствам... Злачынствам агідным, бесчалавечным, і ўсё ж з ліку тых, якія не падлягаюць юрыдычнаму пакаранню. Можа грамадскія арганізацыі ў свой час асудзілі ўчынак Пракоф'ева? На жаль, і гэтага не здарылася. Ці варта, маўляў, усур'ёз займацца падобнымі справамі? «Жарт, ён і ёсць жарт», — разважалі тут. І ў той трагедыі, якая здарылася ў сям'і Кудзельскіх, ніхто не бачыць вінаватага. А ён, гэты вінаваты, між тым, можа вось так пажартаваць яшчэ і яшчэ раз... І не толькі ён адзін.

...Вось мы ідзем з Генадзем Кудзельскім праз вуліцы і двары да шклозавода, дзе ў вячэрнюю змену працуе Галіна. Ідзем і маўчым. Непрыемнае гэта маўчанне,

але што можна яшчэ сказаць, якія падабраць словы? Чалавек не хоча верыць словам: маўляў, усе вы, жанчыны, заступаецеся адна за другую... Ён патрабуе поўнай рэабілітацыі, і больш нічога. Ён нават неяк не асабліва задумваецца над тым, што можа прынесці для іх сям'і вяртанне праз гады да ўсіх тых непрыемных разоў, разбіральніцтва і г. д. Ці тое гэта, што зможа сапраўды зняць цень над добрым імем чалавека? А Галіна? Можа цяпер паспакайна яе душа, суцішылася трывога? Муж усё ж вярнуўся, быццам пакрысе наладжваецца жыццё сям'і.

Вочы яе і сапраўды спакойныя. Але не давядзі божа бачыць вам такі спакой! Лепш бы абуралася, пратэставала, як у сваім пісьме, толькі б не глядзела вось так абыякава, безнадзейна.

Яна не пыталася, што рабіць, не прасіла памагчы. Яна проста раскажвала пра ўсё, як жанчына жанчыне, як чалавек чалавеку. Пра мужа, пра яго і свае пакуты, пра тую крокі, якія рабіла, каб і сапраўды рэабілітаваць свой жаночы гонар. Пра тое, як цяжка хварэла яна ад усіх гэтых непрыемнасцей.

— Генадзь прыязджаў да мяне ў бальніцу, прывозіў перадачы. Дома даглядаў дзяцей...

Ён таксама сядзіць побач і слухае, быццам гаворка ідзе не аб ім, а аб староннім чалавеку. Іншы раз крыху ўсміхнецца, добра так, лагодна зірне на жонку. Хвіліна і, здаецца, вось зараз яны абодва адтаюць, адкінуць ад сябе ўсё, што падзяліла іх на два варожыя лагеры. Вось-вось... Але зноў раптам набягае мутная цяжкая хваля, і зноў пачынаецца:

— А ты чаму?..

— А чаму ты?..

Пакутуюць двое. Цяжка пакутуюць. І наўрад ці ёсць што-небудзь, што можна было б паднесці ім у выглядзе гатолага рэцэпта. Можна сказаць колькі хочаш правільных слоў, падказаных і сэрцам, і логікай, і шчырым спачуваннем да гэтых добрых чыстых людзей, але што з таго? Падаюць цяпер гэтыя словы не на тую глебу. І робіцца зразумелым:

400 год таму назад, у сакавіку 1564 г., у Маскве выйшла з друку памерам у 267 лістоў царкоўна-рэлігійная кніга пад назвай «Апостал», якая азнаменавала сабой трывалы пачатак маскоўскага кнігадрукавання. Выдаўцом і друкаром яе быў славыты заснавальнік рускага і ўкраінскага кнігадруку Іван Фёдараў. На жаль, гісторыя захавала вельмі скупыя звесткі аб гэтым нястомным «делателі» кнігі. Вядома толькі, што паходзіў ён з Калугі і пэўны час служыў дыяканам у царкве Міколы Гастунскага, якая знаходзілася ў Маскоўскім Крамлі.

У пачатку 60-х гадоў XVI стагоддзя Іван Фёдараў, абаячыся на волю цара Івана Грознага і мітрапаліта Макарыя, у суполцы з нашым беларускім земляком Пятром Цімафеевічам Мсціслаўцам, заснаваў на царскія грошы кнігадрукарню ў Маскве і ўжо 19 красавіка 1563 г. прыступіў з Мсціслаўцам да друкавання «Апостала».

Кніга гэта па сваіх тэхнічных якасцях не ўступала лепшым узорам тагачаснага заходнееўрапейскага і паўднёваславянскага кнігадруку. Апрача амаль паўустаўнага шрыфту, яна па ўзору рускіх старажытных рукапісных кніг была аздоблена двухкаляровай (чырвонай і чорнай) фарбай, цікавай, спецыяльна зробленай гравюрай, у цэнтры якой пад ажурнай аркай быў змешчаны партрэт легендарнага аўтара кнігі, евангеліста Лукі, 46-ю арнаментальнымі застаўкамі, вяззю і серыяй цудоўных ініцыялаў. У канцы гэтай кніжкі, па прыкладу выданняў Францішка Скарыны (1490—1541), было змешчана літаратурна-публіцыстычнае «Пасляслоўе» самога Івана Фёдарава.

Аднак кнігадрукарская дзейнасць Івана Фёдарава і яго паплечніка Пятра Мсціслаўца ў Маскве працягвалася нядоўга. Праз год, пасля двухразовага выдання ў 1565 г. невялічкай кніжкі малітваў пад назвай «Часовнік», пасябраваўшым друкарам па невядомай нам прычыне прыйшлося назаўсёды развітацца з Масквой і пераехаць у Вялікае княства Літоўскае.

Тут, на тэрыторыі тагачаснай Беларусі, у 1566 г. іх прытуліў гетман Вялікага княства Літоўскага Рыгор Аляксандравіч

ІВАН ФЁДАРАЎ

Да 400-годдзя кнігадрукарскай
дзейнасці

Хадкевіч, які ў мэтах падтрымкі ў беларускім народзе праваслаўнага веравызнання даў друкарам мажлівасць арганізаваць у сваім м. Заблудаве мясцовую праваслаўную кнігадрукарню і наладзіць у ёй выданне кніг, неабходных для царкоўнага ўжытку.

Дзейнасць Івана Фёдарава ў Заблудаве аказалася часовай. Наступленне каталіцкай рэакцыі пасля Люблінскай уніі 1569 г., якая прывяла да ўтварэння адзінай дзяржавы Рэчы Паспалітай, адмоўна адбілася на далейшай палітычнай арыентацыі гетмана Хадкевіча. Ён закрыў сваю заблудаўскую друкарню. Іван Фёдараў накіраваўся да г. Львова, на які ён ускладаў самыя лепшыя свае спадзяванні. Тут пасля шматлікіх матэрыяльных і духоўных пакут у 1574 г. Іван Фёдараў выдаў «Апостал» са сваім літаратурна-публіцыстычным дадаткам «Повесть, откуду начаса и како совершися друкарня сия (Львовская — А. К.)». А ўслед за «Апосталам» у тым жа 1574 годзе ён надрукаваў і першы царкоўнаславянскі «Буквар», якому на працягу доўгага часу наслідавалі ўсе пазнейшыя выдаўцы гэтай неабходнай першай школьнай кніжкі.

Друкарская дзейнасць Івана Фёдарава ў Львове звярнула на сябе ўвагу буйнейшага вальнскага магната і мецэната князя Канстанціна Астрожскага, які ў 1579 г. запрасіў да сябе на працу друкара. У чацвёрты раз і на новым месцы Фёдарава давялося занава брацца за заснаванне кнігадрукарні, бо друкаванне кніг было сэнсам усяго яго жыцця і дзейнасці. За час працы ў Астрозе (1579—1581) Фёдараў выдаў «Новы За-

Помнік першадрукару Івану Фёдараву ў Маскве.

вет» і поўны звод славянскай Бібліі, што не ўдалося зрабіць нават у свой час беларускаму першадрукару Францішку Скарыне.

Вялікі майстар друкарскай справы Іван Фёдараў усё сваё жыццё быў вечным шукальнікам шляхоў для распаўсюджвання друкаванай кнігі па ўсёй «рускай» зямлі... А таму ён рыхтаваў сабе змену, якая пасля яго з гонарам несла ў масы народа цудоўны светач тагачаснай навукі — друкаваную кнігу.

А. КОРШУНАЎ

вось яна, тая чужая бяда, якую не развядзеш рукамі.

Цана аднаго жарту... Яна аказалася занадта высокай на гэты раз. Вось чым можа стаць іншы раз для людзей нядобры чужы смяшок. Смах за спіною, тэлефонны званок, ананімная запісачка — што яшчэ існуе ў арсенале такіх «бясскрыўдных» злачынстваў? Спосабаў пажартаваць, пайграўшы на чужых нервах («няхай, маўляў, парайне крыху, пахвалюецца»), можна знайсці нямала. Ці дзеля пахвальбы, ці проста ад няма чаго рабіць, ці ад дрэннага нораву, ці

ад беднасці розуму, — ёсць яшчэ такія людзі, якія дазваляюць сабе лёгка, мімаходзь, без дай прычыны зняважыць гонар і годнасць знаёмага або нават незнаёмага чалавека. Ім усё роўна, такім «жартаўнікам», што будзе потым: няхай льюцца чужыя слёзы, няхай пакутуюць чужыя дзеці. Яны са здзіўленнем будуць паціскаць плячыма:

— Пры чым тут я? Хай бы не верыў!

Чаго добрага, яшчэ раз пасмяюцца з чужой бяды. А калі і не пасмяюцца, калі захочуць узяць свае словы

назад — якая розніца? Не заўсёды можна знайсці тую сілу, што магла б паставіць ва ўзаемаадносінах людзей усё на ранейшыя месцы, выкрасліла б з памяці дні трывог, падазрэнняў. Маленькая снежка, кінутая неасцярожнаю ці грубай рукой, коціцца далей і далей, пакуль не становіцца грозным камяком.

...Да вас асабіста, Генадзь Раманавіч, два словы. Цяпер, калі вы самі разумееце, што толькі хлусня, бессаромная хлусня нядобрага чалавека, а не што-небудзь іншае атруцілі спакой вашай

сям'і, знайдзіце ў сабе сілы! Выкіньце з галавы туман. Выкіньце дзеля сябе. Дзеля Галіны. Дзеля вашых дзяцей. Такіх дзяцей, на якіх нават староннія людзі глядзяць (я гаварыла гэта вам пры сустрэчы, і яшчэ паўтараю цяпер) з добрай зайздрасцю і захапленнем.

Вельмі і вельмі трэба вам зразумець, што добрае імя і жаночы гонар вашай жонкі — толькі ў вашых уласных руках. Абараніце іх сваёй вераю і сваім каханнем!

А. УЛАДЗІМІРАВА

ЯК ВАС АБСЛУГОЎВАЮЦЬ?

Не першы раз часопіс звяртаецца да гэтай тэмы. Створаныя ва ўсіх буйных гарадах бюро бытавых паслуг — добрая дапамога працоўным. У Мінску таксама па прыкладу Масквы, Рыгі, Ленінграда працуе бюро добрых паслуг. Назва вызначае вельмі дакладна прызначэнне бюро — рабіць добрае, патрэбнае. На жаль, не заўсёды гэта бывае так.

Звернемся да фактаў. Рэклама бюро абяцала жыхарам Мінска прыйсці на дапамогу, калі трэба адрамантаваць кватэру, памыць вокны, дагледзець пакінутае дома на адзін вечар дзіця, заказаць білеты ў тэатр і г. д. Дзеля справядлівасці трэба сказаць, што сапраўды рад паслуг бюро аказвае, але калі вы папросіце прыслаць няню для дзіцяці або прыбіральшчыцу кватэры, тут добрае бюро ператвараецца ў нядобрае. «Няні няма», — чуеце вы ў адказ. Паспрабуйце выклікаць прыбіральшчыцу, калі яна вам спатрэбіцца.

— Прыбіральшчыцы заняты, — адказваюць у бюро.

Аказваецца, на ўвесь горад усяго тры прыбіральшчыцы і тыя замацаваны за пэўнымі кватэрамі. Чаму ж усяго тры? Ды таму, што не прадумана сістэма аплаты працы прыбіральшчыц, не вырашана пытанне аб спецапратцы. Вось і ператварылася бюро добрых паслуг у «бюро абслугоўвання» некалькіх сем'яў.

Ёсць яшчэ ў Мінску вялікія і малыя праблемы. Адна з іх — рамонт жаночых сумак. Нашым жанчынам, дзяўчатам палюбіліся сумкі з прыгожымі замкамі, цікавымі ручкамі. Бяда ў тым, што замкі гэтыя часта псуецца. Дзе ж іх адрамантаваць? Вось вам цяжкая праблема, таму што ніводная майстэрня не бярэцца за гэта. І зусім новыя сумкі робяцца непрыгоднымі для карыстання.

А паспрабуйце ўстаўіць новы замок «маланку» ў гаспадарчую сумку. Гэта зусім немагчыма. Майстры адмаўляюцца. Няўжо гэта сапраўды не пад сілу нашым майстрам? Не. Прасцей за ўсё адказаць:

— Мы не ўстаўляем. Няма замкоў.

Трэба кіраўніцтву па бытавых паслугах праяўляць больш ініцыятывы і вынаходлівасці ў рабоце, прадумаць, што зрабіць, каб абутак рамантаваўся якасна, хутка, каб, доўга не чакаючы ў чарзе, можна было здаць у рамонт трыкатажныя рэчы, каб у майстэрнях па пашыву і рамонту адзення былі сцільныя тэрміны выканання, каб людзі, якія здаюць адзенне ў хімчыстку, былі ўпэўнены ў якасці чысткі, каб рамонт кватэр праводзіўся ў тэрмін.

* * *

Раней шмат было скаргаў на недавальняючую работу механічных пральняў. Прыемна, што зараз скаргаў становіцца ўсё менш. У горадзе адкрыты прыёмныя пункты, якія працуюць з васьмі раніцы і да позняга вечара. Тэрмін мыцця скараціўся з сямі дзён да пяці. Палепшылася якасць апрацоўкі бялізны. Шкада, што да гэтага часу не адкрыта пральня ў Арлоўскім мікрараёне.

Нядаўна жанчыны Мінска атрымалі новы падарунак: па вуліцы Маскоўскай адкрыта пральня з самаабслугоўваннем. Менш чым за дзве гадзіны тут можна памыць, высушыць і адпрасаваць бялізну. Усё робяць машыны, а вопытныя інструктары паказваюць жанчынам, як карыстацца імі. Добрая справа! Але пакуль у Мінску усяго адна такая пральня і чатыры пры домакіраўніцтвах. Гэтага мала. І не шкодзіла б такія пральні адкрыць у іншых гарадах рэспублікі.

* * *

Ёсць свае плюсы і мінусы і ў рабоце сталовых, буфетаў, рэстаранаў. Мы пабывалі ў сталовай Заводскага раёна № 119, дзе харчуюцца рабочыя трох вялікіх заводаў — аўтаматычных ліній, запчастак і электратэхнічнага.

Будынак сталовай добры — прасторная зала і кухня, шмат столікаў, у час абедзеннага перапынку працуюць тры раздаткі. Але, калі вы там паабедзеце адзін раз, то другі ўжо не захочаце туды пайсці: абеды дрэнныя.

Ніна Ніжнік працуе на электратэхнічным заводзе. Вось што яна адказала на пытанне аб якасці абедар:

— Нясмачна гатуюць. Я ўзяла гарохавы суп. У меню ўказана — з баранінай, а бараніны няма — нейкія абрэзкі ліверу паклалі. Суп халодны, нясмачны. А хто ўзяў расольнік — таксама незадаволены. Ён так перасолены, што немагчыма есці. Я сама гаспадыня, ведаю, што тамат кладуць для запраўкі страў. А тут повары набухаюць тамату столькі, што боршч у рот не возьмеш.

Калі мы расказалі пра гэта загадчыцы сталовай Надзеі Антонаўне Помазавай, яна не была здзіўлена. Працуе яна тут крыху больш двух месяцаў і ведае, што ў сталовай шмат недахопаў.

— Абеды дрэнныя, — згаджаецца яна. — А чаму? У нас па сутнасці няма кваліфікаваных кадраў: усё наву-

У сувязі з 94-й гадавінай з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна ў гарадах і сёлах рэспублікі праводзіцца шырокі паказ кінафільмаў, прысвечаных заснавальніку і правадыру Камуністычнай партыі, арганізатару і кіраўніку першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы.

Аб жыцці У. І. Леніна ў дні падрыхтоўкі і здзяйснення Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і ў перыяд станаўлення Саветскай улады расказвае мастацкая кінааповесць «Ленін у 1918 годзе».

З вялікай цікавасцю прагледзяць глядачы таксама кінакарціны «Сям'я Ульянавых», «Чалавек з ружжом», «Якаў Свядлоў», «У пачатку стагоддзя», «Апавяданні пра Леніна», «Па пучэйцы Леніна», «Уладзімір Ільіч Ленін», «Кінадакументы пра У. І. Леніна» і інш.

Пра памятныя месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю Уладзіміра Ільіча, расказвае дакументальны кінафільм «Тут жыў Ленін».

Кадр з кінафільма «Імем рэвалюцыі».

ЭКРАН

чэнды. Іх больш шасцідзесяці чалавек. Гэта практыканты школы кулінараў. Таму сярод работнікаў сталовай вялікая цякучасць. Няма повараў з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй.

Нельга не згадзіцца з довадамі Н. А. Помазавай. Практыканты не хваляюцца за работу сталовай, не адчуваюць сябе адказнымі за якасць абедару. Яны ведаюць, у горшым выпадку за перасолены суп атрымаюць «тройку» па спецпрадмету — і ўсё.

Незразумела, чым прадыхавана рашэнне ўпраўлення грамадскага харчавання сканцэнтравана практыку навучэнцаў кулінараў школы толькі ў адной сталовай Заводскага раёна, дзе харчуюцца тысячы рабочых. Пра гэта грэба падумаць і частку практыкантаў перадаць у іншую сталовую, а штат сталовай № 119 укамплектаваць кваліфікаванымі поварамі.

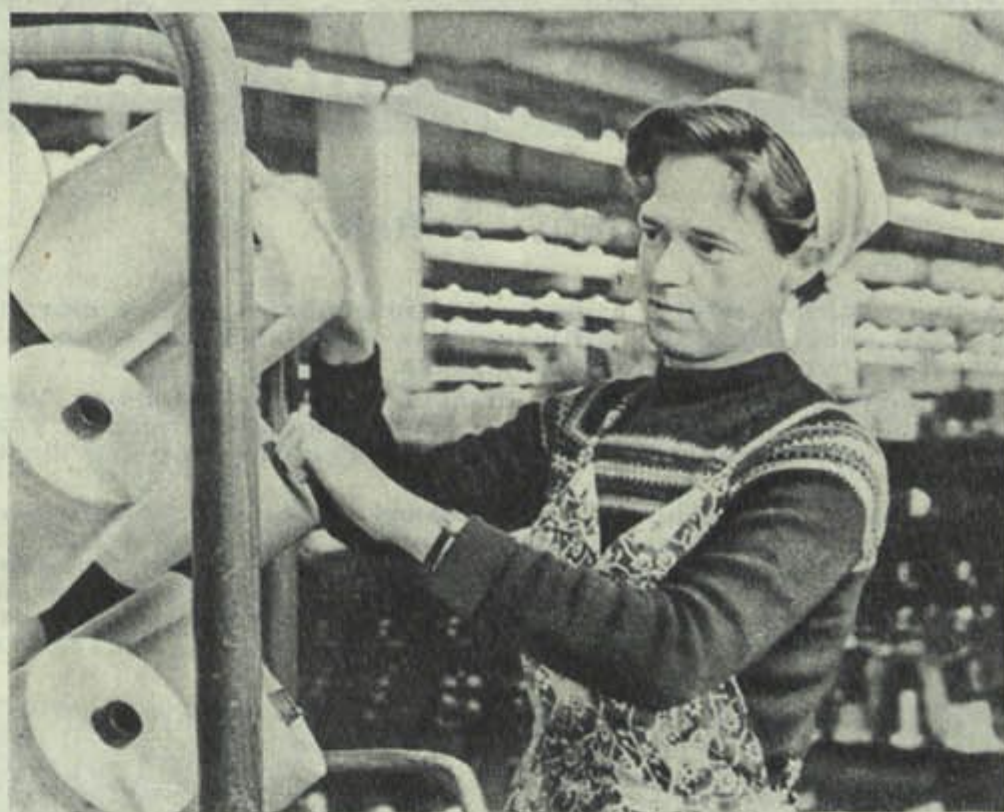
Трэба падумаць і грамадскаму заводу (сталовая замацавана за заводам аўтаматычных ліній), аб тым, як дапамагчы палепшыць работу сталовай. Заўком не павінен ставіцца аб'ява да такога пытання, як харчаванне рабочых.

Такога папроку мы не можам кінуць фабкому швейнай фабрыкі імя Крупскай. Быў час, калі работніцы скардзіліся на дрэнна прыгатаваныя абеды. Фабком зацвердзіў грамадскіх кантралёраў. Правялі інструктыўны сход разам з работнікамі сталовай. Вырашылі ўстанавіць дзяжурства ў дзве змены.

Дзяжурныя сталі не толькі кантралёрамі, але і памочнікамі калектыву сталовай. Яны сочаць за правільнасцю закладкі прадуктаў у кацёл, за чыстатой пасуды, за правільнасцю ўзважвання хлеба, — словам, за ўсім, што мае дачыненне да абеду. І ў той жа час яны патрабуюць ветлівых адносін да абслугоўваючага персаналу. Кніга дзяжурных — своеасаблівы дзёнік работы сталовай. Заўважаныя ў час дзяжурства недахопы заносіцца ў кнігу і тут жа дзяжурны паведамляе пра гэта загадчыку сталовай, шэф-повару і ў заўком. Недахопы ліквідуюцца літаральна «на хаду». Зараз работніцы фабрыкі задаволены сваёй сталовай.

Удзельнікі рэйду пабывалі не толькі ў заводскіх сталовых, але цікавіліся і работай сталовых адкрытага тыпу. Сталовая № 2 знаходзіцца на бойкім месцы, на Ленінскім праспекце. Час абеду. Для дзвярэй сабраліся людзі. Але сталовая закрыта. Чаму? Аказваецца, нестала вады — ні гарачай, ні халоднай. Такое здараецца тут даволі часта. Сталовая знаходзіцца на першым паверсе жыллага дома. У нейкай кватэры сапсаваўся кран. Тут жа перакрываюць вадку ва ўсім доме і не папярэджваюць. Як жа працаваць сталовай?

Наведвальнікаў бывае шмат. У дзень рыхтуюць да дзвюх тысяч толькі другіх страў. Ад сталовай працуюць буфеты ў дзвюх школах, на тэлеграфе, кулінарны магазін

Выдатна працуе на Магілёўскім заводзе штучнага валакна бабінажніца, ударнік камуністычнай працы Л. Мазалёва. Працаваць ёй дапамагае вучоба ў Маскоўскім тэкстыльным інстытуце.

Фота П. Нікіціна.

паўфабрыкатаў. А падсобныя памяшканні маленькія, непрыстасаваныя. І гэта не дзіўна. Будаваў фотаатэлье, а потым пераабсталяваў у сталовую.

Студэнцкая сталовая, што на Друкарскай вуліцы, нядрэнна працуе. І ганаровыя граматы мае, і падзякі ад наведвальнікаў. Але ўдзельнікі рэйду пераканаліся, што і тут не заўсёды ўсё добра. І сталы бываюць брудныя і абеды адпускаюцца далёка не ў патрэбнай норме. Напрыклад, гарніру трэба класці 240 грамаў на адну порцыю, а раздатчыцы кладуць толькі 180 грамаў.

* * *

Дарагія чытачы! Часопіс правёў рэйд па абслугоўванню насельніцтва горада Мінска. А як абслугоўваецца насельніцтва ў іншых гарадах рэспублікі, калгасах і саўгасах? Чакаем вашых пісьмаў.

Удзельнікі рэйду: В. ГОЛУБЕВА — выкладчыца, О. КУСТАНОВІЧ — урач санітарнай станцыі Савецкага раёна, А. МАТУСЕВІЧ — работніца фабрыкі імя Крупскай, Г. ВАСІЛЕўСКАЯ, Н. ПІГУЗАВА — супрацоўнікі рэдакцыі.

Кадр з кінафільма «Супрацоўнік ЦК».

Унікальныя гістарычныя кінадакументы пра У. І. Леніна ўключаны ў хранікальна-дакументальную карціну «Жывы Ленін».

Добры падарунак глядачам да знамянальнай даты зрабілі кінематаграфісты «Масфільма».

У красавіку адбудзецца новая хваляючая сустрэча з вобразам любімага Ільіча ў створанай тут кінакарціне «Імем рэвалюцыі».

У цэнтры фільма — расказ пра вясковых дзяцей Васю і Пецю, якія выбіраюць свой шлях у складанай, вострай абстаноўцы восемнаццаціга года. У гэтых суровых ваенных гадах партыя думае пра дзяцей, пра заўтрашні дзень маладой рэспублікі. Заклапочаныя тысячамі самых неадкладных дзяржаўных спраў, Ленін і Дзяржынскі знаходзяць час для гутаркі з двума асірацелымі хлопчыкамі. І гэта сустрэча назаўсёды вырашае іх лёс.

— Быць бальшавіком, — гаворыць дзецім Уладзімір Ільіч, — гэта значыць жыць для іншых.

— Для каго, для каго? — перапытвае Пеця. — Для іншых? Ха! Пайдзі, знайдзі такіх! Зараз кожны пра сваё пуза думае...

— Кожны? — Ленін адмоўна ківае галавой. — А ты прыгледзіся навокал больш уважліва і знойдзеш... Абавязкова знойдзеш...

Пра гэтыя словы Леніна, звернутыя да юнацтва, шмат думае і гаворыць моладзь на

сваіх дыспутах, у гутарках са старэйшымі таварышамі.

І ў тым, што перад маладым пакаленнем зноў паўстане пытанне, як выхаваць у сабе якасці сапраўдных бальшавікоў, — бліспрэчнае зерне поспеху кінакарціны.

Фільм «Імем рэвалюцыі» створан рэжысёрам Генрыхам Габаем па матывах аднайменнай п'есы Міхаіла Шатрова.

У ролі Уладзіміра Ільіча Леніна здымаўся артыст МХАТ Б. Смірноў, у ролі Дзяржынскага — артыст тэатра імя У. Маякоўскага А. Рамашын, у ролі Бонч-Бруевіча — артыст А. Аляксееў. У ролях Васі і Пеці здымаліся маскоўскія школьнікі Рафік Сабіраў і Алёша Баценін.

Цікавай з'яўляецца таксама і другая новая кінакарціна вытворчасці кінастудыі «Масфільм» — «Супрацоўнік ЦК». Яна прысвечана гераічнаму подзвігу чэкістаў у першыя гады Савецкай улады. Фільм расказа пра тых, хто памагаў ачысціць краіну ад унутранай контррэвалюцыі, пра тых, часта невядомых людзей, якія называліся супрацоўнікамі ЦК.

Герой карціны — Аляксей Міхалёў, былы чырвонаармеец, накіроўваецца партыяй у распараджэнне Губчана аднаго з паўднёвых гарадоў. У гэтым горадзе складаная абстаноўка. У адным з раёнаў горада — Зарэчча — атрад белых. Адтуль цягнуцца ніткі загавораў.

Пастаноўку фільма ажыццявіў вядомы савецкі кінааператар Барыс Волчак. У галоўных ролях заняты акцёры А. Дзям'яненка, В. Малявіна, В. Кенігсон, А. Яфрэмаў, В. Заманскі і інш.

З задавальненнем прагледзяць глядачы і новую мастацкую кінааповесць «Дзве нядзелі», створаную на кінастудыі «Ленфільм», грузінскую мастацкую кінакарціну «Хто асядае каня» і кінакамедыю «Прапала лета», створаную на кінастудыі «Масфільм».

У красавіку на экраны рэспублікі выпускаецца шмат замежных мастацкіх кінафільмаў, а таксама новых хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных кінакарцін.

Р. КАПЛЯ

ЗДAROУЕ БУДУЧАЙ МАЦІ

ЛЮБОУ І ЎВАГА

Ахова здароўя маці і дзіцяці займае асобае месца ў сістэме савецкай аховы здароўя. Аб жанчынах і дзецях у нас — перша-чарговыя клопаты, ім — любоў і ўвага.

У нашай краіне налічваецца больш 8 тысяч жаночых кансультацый. На варце здароўя жанчыны стаяць 32 тысячы ўрачоў акушэраў-гінеколагаў і больш 225 тысяч акушэраў і фельчары-акушэраў.

Развітая сетка спецыяльных устаноў дазваляе забяспечыць усіх жанчын стацыянарнай медыцынскай дапамогай у час цяжарнасці і родаў. Дзе б ні жыла жанчына — ці на крайняй Поўначы, ці ў гарах Каўказа, у заснежаным сібірскім сяле або ўзбекскім кішлаку — усюды і заўсёды ёй аказваецца кваліфікаваная медыцынская дапамога ў родах.

Урач Мінскай жаночай кансультацыі № 4 Анастасія Іванаўна Лазебная (злева), акушэра Ася Лазараўна Альбінская кансультуюць Ларысу Бурэйку.

Фота П. Нікіціна.

Асноўныя клопаты аб здароўі будучых маці нясуць жаночыя кансультацыі. Чым раней звернецца туды цяжарная жанчына, тым лепш. Урач старанна абследае яе, дасць неабходныя парады.

Адна з задач жаночай кансультацыі — псіхапрафілактычная падрыхтоўка цяжарных да родаў. Такая падрыхтоўка вельмі важная: яна садзейнічае памяншэнню, а нярэдка і поўнаму знікненню боляў у час родаў.

Статыстычныя даныя сведчаць, што ў жанчын, якія прайшлі такую падрыхтоўку, роды праходзяць хутчэй.

КАПРЫЗЫ АПЕТЫТУ

Зменлівым бывае апетыт цяжарнай жанчыны. Адных страў яна літаральна не пераносіць, чуць не можа іх паху, другіх ёй нясцерпна хочацца. Часта ўзнікае цяга да салёнага, вострага. А іншы раз жаданне бывае ўжо зусім недарэчным: адкалупнуць ад сцяны навалачак тынкоўкі і з'есці яго, праглынуць зубны парашок.

Капрызы апетыту, як відаць, невыпадковыя. Для развіцця плода патрабуецца вялікая колькасць розных «будаўнічых матэрыялаў» — тлушчаў, бялкоў, мінеральных рэчываў, вітамінаў. Калі іх мала паступае з ежы, яны чэрпаюцца з запасаў мацярынскага арганізма. Узнікае дэфіцыт таго або іншага рэчыва, парушаецца іх нармальны «баланс». Гэта і выклікае цягу да адных прадуктаў, агіду да другіх.

У раннія тэрміны цяжарнасці не варта абмяжоўваць сябе ў ядзе, асабліва ў тых стравах, якія выклікаюць апетыт. Але пры гэтым застаецца ў сіле патрабаванне: харчавацца разнастайна і, галоўнае, рэгулярна. Карысны і зручны такі, прыкладна, рэжым:

- 7—9 гадзін раніцы — першае снеданне
- 12—13 гадзін (час абедзеннага перапынку на рабоце) — другое снеданне
- 16—18 гадзін — абед
- 21—22 гадзіны — вячэра.

А як быць, калі раніцай жанчыну нудзіць, есці не хочацца? Дадзім параду будучаму тату: устаньце, калі ласка, раней, і першае снеданне падайце жонцы ў пасцель! Трэба, каб яно

было не вельмі гарачае: напрыклад, кубак паўастыўшай кавы, бутэрбrot з маслам, з сырам.

Пры схільнасці да рвоты ў першыя месяцы цяжарнасці трэба есці часцей, але пакрыху.

ВІТАМІНЫ — ВАМ І ДЗІЦЯЦІ

Устаноўлена, што ў час цяжарнасці рэзка павышаецца патрэба ў вітамінах. Яны патрэбны для ўмацавання ахоўных сіл маці, для правільнага фарміравання плода. Вітамінная недастатковасць можа садзейнічаць самаадвольным выкідышам і заўчасным родам, яна можа выклікаць слабасць родавай дзейнасці і дрэнна адбіцца на дзіцяці. Асабліва важны для будучай маці вітамін Е. Улічыце, што яго шмат у квашанай напусце. Вельмі ўзрастае патрэба ў вітаміне С, па некаторых даных у 4,5 раза. Не забывайце ж пра гародніну і фрукты ў вашым штодзённым меню! Але нават пры гэтай умове дадаткова трэба, асабліва зімой, ужываць прэпараты аскарбінавай кіслаты і полівітаміны.

Магчыма, урач параіць вам піць рыбны тлушч (у ім шмат вітамінаў А і Д). Пастарайцеся выканаць гэту параду. Непрыемны прысмак рыбінага тлушчу можна паменшыць, калі змяшаць яго з квашанай напустаю, запіць напусным або агурочным расолам.

МАЛАКО — НЕАБХОДНА

Запомніце — малако жыццёва неабходна вашаму дзіцяці. Гэта ж — асноўная крыніца кальцыю, які ідзе на пабудову яго шкелета. Хіба вы хочаце, каб у вашага дзіцяці былі слабыя костачкі, крохкія ручкі і ножкі?

Солі кальцыю і фосфару неабходны таксама і для правільнага фарміравання нервовай сістэмы плода і для ўмацавання вашых нерваў.

Малако і малочныя прадукты — гэта, апрача таго, паўнацэнны бялок, які лёгка засвойваецца. А патрэба ў бялках у вас узрасла ўдвая: яны патрэбны для растуцых клетак і тканак дзіцячага цела.

Калі ў першай палавіне цяжарнасці гэта патрэба задавальняецца ў асноўным за кошт мяса і рыбы, то ў другой палавіне лепш есці мяса не часцей аднаго разу ў дзень, а больш ужываць малочных страў, тварагу.

Такім чынам, у дзень дзве шклянкі малака, а калі вам больш па смаку, кефіру, сыранкашы, ацыдафіліну — абавязковая норма. Усяго вадкасці, калі цяжарнасць праходзіць нармальна, трэба піць 6—8 шклянак, уключаючы ў гэтую колькасць першую страву і фруктовыя сокі.

ДА ЗУБНОГА ЎРАЧА

Улічыце, што ў час цяжарнасці ў жанчын нярэдка пачынаюць хутка псавалася, крышыцца зубы. Гэтага трэба апасацца не толькі з касметычных меркаванняў, не толькі таму, што захворванні зубоў пагражаюць пазней парушэннем стрававання. Мікробы, якія знаходзяцца ў хворых зубах, пранікаюць ва ўнутраныя органы і могуць садзейнічаць пасляродавым захворванням маладой маці.

Абавязкова лячыце зубы! Стаматалаг і акушэр падкажуць вам і прафілактычныя меры. Важнейшая з іх — правільнае харчаванне, ужыванне прадуктаў, багатых кальцыем, тварагу, малака, свежай гародніны. Магчыма, што ўрач параіць вам прымаць таблеткі глюканату кальцыю.

Добрым памочнікам у барацьбе з разбурэннем зубоў можа стаць... выедзенае яйка. Так, так! Яечную шкарлупіну трэба высушыць, растаўчы, прасеяць, каб парашок атрымаўся дробны, і дадаваць пакрыху ў кашу, пюрэ, вінегрэт. Гэта папоўніць недахоп кальцыю.

АБАВЯЗКОВА КОЖНЫ ДЗЕНЬ

Абцірайце ўсё цела злёгку выціснутай губкай або калматай рукавіцай. Тэмпературу вады падбярыце такую, якая вам прыемна, — хутчэй за ўсё гэта будзе пакаёвая. А затым вытрыцеся насуха, нават злёгку разатрыце цела.

Памятайце, што пачынаючы з 32-га тыдня цяжарнасці ванну прымаць нельга. Калі вы чаму-небудзь не можаце рабіць агульнае абціранне, то ўжо грудзі абавязкова абмывайце халаднаватай вадой і насуха, энергічна абцірайце жорсткім ручніком. Калі саскі ў вас плоскія або ўцягнутыя, дзіця будзе цяжка карміць. Але не засмучайцеся! Іх форму можна выправіць — у кансультацыі вас гэтаму навучаць.

Ці паклапаціліся вы пра сваю бялізну? Ліфчык павінен падтрымліваць, злёгку падымаць, але не сціскаць грудзі.

ТРЭБА ВЕДАЦЬ

Спецыяльныя законы ахоўваюць працу будучай маці на вытворчасці. А што можна рабіць дома? Звычайныя хатнія клопаты амаль заўсёды бываюць пад сілу цяжарнай жанчыне. Але не трэба падымаць цяжкіх рэчаў, не трэба выконваць работу, звязаную з хуткімі рэзкімі рухамі, напрыклад, вытрасаць коўдры. Мыць лёгкае рэчы можна да апошніх тэрмінаў, але пакрыху. Таз рэкамендуецца ставіць на высокую падстаўку, каб не трэба было нагінацца.

ДЛЯ ВАС, МУЖЧИНЫ

Вясна... Шмат клопатаў прыносіць яна гаспадыням — трэба прыбраць сваё жыллё, правесіць, падрамантаваць, асвятліць. Адна з працэміх работ — абклеіванне шпалерамі. Вось дзе патрэбны мужчынская сіла і ўменне. Мы параім вам, як падбраць шпалеры, як абклеіць сцены, таму што гэтая работа патрабуе вопыту.

Шпалеры трэба выбіраць, памятаючы пра тое, для якога памяшкання і колеру абстаноўкі яны прызначаны. Жылыя пакоі не трэба абклеіваць вельмі яркімі шпалерамі. Яны стамляюць зрок, хутка надакучваюць. Непрыгодны таксама вельмі цёмныя шпалеры: яны, паглынаючы святло, зацімняюць і зрокава памяншаюць размеры пакоя. Памяшканні дэкараваныя асветленымі, з вокнамі, якія выходзяць на поўнач, лепш абклеіваць крэмавымі, жаўтаватымі, залацістымі або ружаватымі шпалерамі. Светла-зялёныя, блакітнаватыя і зялёна-карычневые колеры падыходзяць для пакояў з добрай асветленасцю, дзе вокны выходзяць на паўднёвы бок.

Пры вертыкальных палосах пакой здаецца вышэй, гарызантальнае размяшчэнне малюнка зрокава зніжае вышыню. Ромбападобны малюнак стварае адчуванне вялікага аб'ёму. Абклеіваючы кватэру з некалькіх пакояў, шпалеры трэба падбіраць па колеру так, каб пазбегнуць аднастайнасці і рэзкіх кантрастаў.

АБКЛЕЙВАННЕ ШПАЛЕРАМІ

Каб вызначыць, колькі патрабуецца шпалераў, трэба вымераць даўжыню ўсіх сцен пакоя. Колькасць кавалкаў шпалераў, неабходная для абклеівання, роўна колькасці метраў агульнай даўжыні сцен. Кавалкі шпалераў маюць шырыню ў сярэднім 0,5 м, а даўжыню 6—7 м (шпалеры двойнога размеру маюць даўжыню 12—14 м). З аднаго кавалка шпалераў атрымліваецца прыкладна 2 палотнішчы. Аконныя і дзвярныя праёмы пры замерах не ўлічваюць, каб мець некаторы запас шпалераў на выпадак псавання.

Тэмпература пакоя, дзе праводзіцца абклеіванне шпалерамі, павінна быць не ніжэй +5°. Абклеіваць сцены можна толькі тады, калі паверхня іх роўная, гладкая і зусім сухая. Абклеіванне трэба пачынаць пасля заканчэння ўсіх малярных работ (за выключэннем афарбоўкі падлогі).

Адстаўшыя палотны шпалераў (папярэдне змачыўшы іх 2—3 разы гарачай вадой) трэба садраць, месцы пад знятымі шпалерамі прачысціць кавалкам цэгля. Выступаючыя швы старых шпалераў ачысціць пемзай. Сцены, якія раней былі пафарбаваны вапнавай, клевай або казеінавай фарбай, трэба змачыць вадой, зняць увесь слой фарбы або набелу, тынкоўку адрамантаваць і высушыць. Па

маслянай фарбе можна наклеіваць шпалеры без папяровай падклейкі. Калі шпалерамі пакрываецца столь, яе абклеіваюць раней, чым сцены.

Для падклейкі паверхні сцяны кожны папяровы (або газетны) ліст прамазваюць клейстарами і наклеіваюць наверх або ўпрытык. Праз 4—6 гадзін, калі папяровая падклейка прасохне, яе трэба яшчэ раз аглядзець і зацэрці пемзай усе няроўнасці і выступы.

Звычайныя і сярэднія якасці шпалеры заклеіваюць наверх, таму ў іх абразаецца ніжні край толькі адзін край (рыс. 1). Шпалеры вышэйшай якасці са шчытай паперы наклеіваюць ўпрытык, абрэзаўшы абодва края. Даўжыня палатна шпалераў павінна быць роўна адлегласці ад нізу карніза да верху плінтуса з даданнем на запас 10 см.

Нарэзаныя палотнішчы складаюць правым бокам уніз на разасланай на падлозе паперы, прычым кожнае палотнішча, што ляжыць ніжэй, павінна выступаць на 1,5—2 см. Правы бок складзеных указаным спосабам шпалераў пры намазванні іх клейстара не пэцкаецца. Палотнішча намазваюць тонкім роўным слоем клейстара, без пропускаў, водзячы пэндзлем па даўжыні палотнішча. Шчытныя шпалеры неабходна прамазваць клейстара ў 2 прыёмы з прамежкам у 5 мінут. Падрыхтаванае палотнішча асцярожна складаюць утроя так, каб асобныя часткі не дэраналіся адна да другой (рыс. 2).

Наклеіку шпалераў пачынаюць, як правіла, ад вугла знадворнай сцяны. Пры наклеіцы наверх край шпалераў з абрэзаным пругам павінен быць павернуты да святла, у бок вокнаў, каб пазбегнуць ценевых палос на стыках.

Намазанае клейстара палотнішча прыкладваюць, пачынаючы з верхняга канца, да сцяны (рыс. 3) і прагладжваюць чыстым шматком або шчоткай спачатку ўздоўж сярэдзіны палатна, затым кароткімі і мяккімі ўдарамі прыціскаюць край (рыс. 4). Пругі прыгладжваюць спецыяльным валікам. Наступнае палотнішча прыклеіваюць, старанна падганяючы малюнак шпалераў да папярэдняга.

Пасля заканчэння абклеівання ўсіх сцен наклеіваецца бардзюр або фрыз. Неабходна сачыць, каб пры рабоце не запэцкаць правы бок шпалераў клейстара. Рукі павінны быць сухімі і чыстымі. Шпалеры светлых танаў трэба прыгладжваць, абавязкова падкладаючы пад шматок або шчотку чысты ліст паперы.

Каб не паявілася маршчын, пухіроў і цёмных плям, шпалеры трэба наклеіваць пры закрытых вокнах. Абклееныя паверхні трэба аберагаць ад скразнякоў, лішняй вільготнасці, сонца.

Клейстар для шпалераў прадаецца ў магазінах, але яго можна прыгатаваць і дома з жытняй мукі або бульбянога крухмалу. Прасяную муку або крухмал трэба заліць невялікай колькасцю вады і перамяшаць да ўтварэння аднароднай масы. Затым тонкім струменем уліць вар, масу зноў добра перамяшаць да ўтварэння вадкага цеста. Прыгатаваны клейстар трэба працадзіць праз сіта або марлю. У астуджаны да 20—25° клейстар усыпаюць ДДТ, для таго, каб за шпалерамі не паявіліся насякомыя.

Калі ў вас сядзячая работа, ногі кладзіце на падстаўку — тады яны менш апухаюць.

Звярніце ўвагу і на абутак. Ён павінен быць зручным, не сціскае ступню, пажадана — на ўстойлівым нізкім або сярэднім абцасе. Ад «шпілек» і вузкіх наскоў давядзецца на нейкі час адмовіцца. Такі абутак шкодны для цяжарнай жанчыны.

У нашым дадатку вы знойдзеце выкрайку сукенкі для цяжарнай жанчыны.

Паданне гаворыць, што паводле законаў старажытнага Рыма мужчыне напярэдадні шлюбнай ночы дазвалялася піць толькі ваду. Мудрае правіла! Дзіця ж, зачатое нецвярозымі бацькамі, можа з'явіцца на свет непаўнацэнным, хвараватым.

Алкоголь хутка ўсмоктваецца ў кроў, дасягае ўсіх органаў і тканак. Але вядома, што да некаторых клетак, напрыклад, да нервовых, ён асабліва бязлітасны.

Моцнае атручваючае дзеянне аказвае алкоголь таксама на мужчынскія і жаночыя палавыя клеткі. Шкодны ён і для плода, які развіваецца. Назіранні паказалі, што праз 10—15 мінут пасля таго, як цяжарная жанчына вып'е чарку віна, у сасудах плода паяўляюцца сляды алкаголю. Для істоты, што развіваецца, гэта вельмі моцны яд, які можа парушыць фарміраванне яе цэнтральнай нервовай сістэмы, адаб'еца ў будучым на разумовых здольнасцях дзіцяці.

Ядавітае дзеянне алкаголю тым мацней, чым больш выпіта і чым меншыя тэрміны цяжарнасці. У першыя тры месяцы нельга піць ні кроплі спіртнога, нават піва. Трэба ўстрымлівацца ад алкагольных напіткаў і ў далейшым.

Калі ў вас мае быць якая-небудзь урачыстасць і вы чакаеце ў госці будучую маці, падрыхтуйце для яе бутэльку вінаграднага соку, фруктовай вады, морсу.

(З часопіса «Здоровье»).

КУЛІНАРЫЯ

САЛАТА З МОРКВЫ І ЯЕК

Вараную моркву і яйка, зваранае ўкрутую, дробна нашаткуйце. Дадайце частку маянэзу і старанна перамяшайце. Салату аформіце нарэзаным яйкам, морквай, маянэзам, які застаўся, і зяленівам. Морквы 200 г, яйка 1 шт., маянэзу 100 г, зяленіва.

ТЭФТЭЛІ БУЛЬБЯНЫЯ І ФАРШЫРАВАНЫЯ

Сырую бульбу надзярыце на тарцы з дробнымі адтулінамі. Атрыманую масу выцісніце, дадайце яйка, соль і старанна перамяшайце. Сфармуіце тэфтэлі і нафаршыруйце іх свінінай.

Для прыгатавання фаршу свініну прапусціце праз мясарубку і разам са здробненай рэпчатой цыбуляй абсмажце да гатоўнасці; запраўце спецыямі.

Тэфтэлі запаніруюць у муцэ або сухарах і абсмажце; складзіце іх у сатэйнік, заліце таматным соусам і тушыце да гатоўнасці.

Бульбы 2 кг, яйка 1 шт., мукі або сухароў 50 г, свініны 250 г, рэпчатая цыбуля, масла топленага 2 ст. лыжкі, соус таматны.

БУЛЬБА СМАЖАНАЯ З СЫРАМ АБО ЦЫБУЛЯЙ

Старанна прамытую бульбу ў лушпях заліце варам і зварыце да паўгатоўнасці. Затым адцадзіце, астудзіце, ачысціце і нарэжце тоўстымі лустачкамі. Насычце зяленіва пятрушкі і рэпчатую цыбу-

лю, разатрыце часнок і ўсё злёгка падсмажце на алеі. Дадайце нарэзаную бульбу, пасаліце і абсмажце да залацістага колеру.

Пры падачы бульбу насыпце цёртым сырам або смажанай рэпчатой цыбуляй. Падаваць гарачай.

Да бульбы можна падаць салату з гародніны або тушаную гародніну.

Бульбы 1½ кг, алею 7 ст. лыжак, зяленіва пятрушкі 3—4 галінкі, рэпчатая цыбулі 1 шт., часнаку 1—2 долькі, соль па смаку, сыру цёртага 3 ст. лыжкі.

БУЛЬБА ТУШАНАЯ

Ачышчаную бульбу нарэжце роўнымі кружочкамі, пакладзіце слоём у сатэйнік, змазаны маслам. На бульбу пакладзіце слой насечанага і папярэдне абсмажанага мяса або нарэзанай каўбасы, затым — кавалачкі тлушчу. Зверху насыпце сечаным зяленівам пятрушкі. Мяса і бульбу трэба ўкладваць слаямі, чаргуючы іх; зверху павінен быць слой бульбы, якую трэба папырскаць маслам. Сатэйнік закрыйце накрыўкай і на невя-

лікім агні тушыце ў духоўцы або на пліце да гатоўнасці.

Бульбы 1½ кг, масла сметанковага 1 ст. лыжку, тлушчу (лепш свінёе сала) 3 ст. лыжкі, мяса або каўбасы 250 г, зяленіва пятрушкі 3—4 галінкі, соль па смаку.

БАБОВЫЯ

Бабовыя заслугоўваюць таго, каб стаць важнай састаўной часткай нашай ежы. Яны змяшчаюць вялікую колькасць крухмалу, а іх сухія зярняты — значна большую колькасць раслінных бялкоў, чым якая б там ні была іншая гародніна, і, апроч таго, шмат мінеральных рэчываў — кальцый, фосфар і жалеза. Аднак, біялагічная якасць бялкоў бабовых ніжэй, чым іншых раслінных бялкоў, таму іх трэба дапаўняць мясам, яйкамі і малаком. Па той жа прычыне клятчатка, якой у бабовых больш, чым у зернявых, даволі дрэнна ператраўляецца і выкарыстоўваецца чалавечым арганізмам. Таму людзям са слабымі стрававальнымі органамі і дзецям бабовыя падаюць працёртымі або молатымі. Крухмал бабовых мае патрэбу ў больш працяглым часе для набрынявання, чым крухмал зернявых. Для таго, каб бабовыя не трэба было вельмі доўга варыць, іх трэба папярэдне замочваць у чыстай вадзе. Перад замочваннем іх трэба перабраць і прамыць. Пры замочванні і варцы ў бабовыя нельга класці соду, таму што яна знішчае некаторыя вітаміны групы В. Для таго, каб бабовыя добра набрынялі, яны павінны праліжаць у вадзе, прынамсі, 12 гадзін. Бабовыя вараць у той жа вадзе, у якой яны былі замочаны, каб выкарыстаць мінеральныя і іншыя рэчывы, якія вышчалачваюцца ў вадзе.

Вады пры варцы нельга наліваць шмат і варыць бабовыя трэба на малым агні, а соль дадаваць толькі перад заканчэннем варкі. Калі соль пакласці ў самым пачатку кіпення, на скурцы бабовых утвараецца цвёрды слой, які не дае вадзе пранікаць унутр, і бабовыя застаюцца ўнутры цвёрдымі.

ПЮРЭ З ГАРОХУ АБО ФАСОЛІ

Бабовыя перабраць, прамыць і замачыць на ноч у халоднай вадзе. Жоўты ачышчаны гарох замочваць няма патрэбы — ён хутка варыцца і лёгка разварваецца. Гатовыя бабовыя прапусціце праз мясарубку або працерці праз сита, запраўце белай пасероўкай, разведзенай малаком, пасаліце і мінут 5 паварыць. Гатовае пюрэ паліць салам і насыпаць падсмажанай цыбуляй.

Падаваць да яешні або крутых яек, а таксама да вяндрліны з салёным агурком або салатай.

300 г гароху або фасолі, соль, 30 г свінёга сала, 20 г мукі для пасероўкі, ¼ л малака, 50 г свінёга сала, 30 г цыбулі.

ГАРОХ З ЯЧНЫМІ КРУПАМІ

Прамыты і замочаны на ноч гарох зварыць да мяккасці. Ячныя крупы перабраць, прамыць у халоднай вадзе, замачыць у халоднай жа вадзе, затым перакласці ў каструлю, заліць варам, пасаліць і варыць да мяккасці. Звараныя гарох і крупы змяшаць разам, паліць растопленым салам з падсмажанай цыбуляй і падаваць да вяндрліны з салёнымі агуркамі.

200 г гароху, 200 г ячных круп, соль, 150 г скваран, 80 г свінёга сала, 30 г цыбулі.

ГАРОХАВЫЯ КАТЛЕТЫ

Замочаны на ноч гарох зварыць і працерці праз сита. У атрыманае пюрэ дадаць нацёртую на тарцы бульбу, спецыі, соль, яйка і столькі молатых сухароў, каб з масы можна было рабіць катлеты. Пад канец усе змяшаць з сечаным вэнджаным мясам. Маса не павінна быць, аднак, вельмі густой. На пасыпанай молатымі сухарамі дошцы зрабіць катлеты (ляпёшкі 5 см даўжынёй і 1 см таўшчынёй), змазаць іх збітым яйкам або бялком, запаніраваць у сухарах і абсмажыць, па 3—4 мінуты з кожнага боку.

Да гароховых катлетаў падаваць салату з квашанай капуста.

200 г гароху, соль, перац, 100 г вэнджанага мяса або каўбасы, 100 г адваранай бульбы, 1 яйка, 60 г молатых сухароў; 1 яйка або 1 бялок, 100 г молатых сухароў для паніроўкі; 150 г свінёга сала для смажання.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Рыба ў час смажання будзе менш развальвацца, калі яе пасаліць за 10—15 мінут да цеплавой апрацоўкі.

...

Смажаная печань будзе значна смачней, калі перад абсмажваннем пакласці яе на 2—3 гадзіны ў малако.

...

Соус да ўвядзення тамату-пюрэ запраўляць соллю не трэба, таму што тамат-пюрэ бывае салёны.

...

У бабовыя з таматным соусам можна пакласці крыху тоўчанага часнаку, расцёртага з соллю.

...

Калі вараць кашу на малацэ (апрача маннай), то пасля 20—30 мінут варкі вадзі зліваюць, а крупы заліваюць гарачым малаком, кладуць соль, цунар, тлушч і вараць да гатоўнасці.

...

Каб пудзінг атрымаўся больш пышным, ячныя бялкі трэба аддзяляць ад жаўткоў і збіваць.

...

Чым менш вады ўзята для варкі рыбы, тым яна смачней. Таму пры варцы трэба наліваць вады столькі, каб яна толькі панывала рыбу.

ДАРАГІЯ ЧЫТАЧЫ!

У лістападзе спаўняецца сорок год з дня выхаду першага нумара часопіса «Работніца і сялянка». Рэдакцыя звяртаецца да Вас, дарагія чытачы. Напішыце нам, ці даўно Вы выпісваеце часопіс? Што добрага Вы сустрэлі на яго старонках, ці дапамог ён Вам у чым-небудзь?

Якім бы Вы жадалі бачыць свой часопіс, пра што хацелі б пачытаць у ім, аб чым даведацца, чаму навучыцца?

Да саракагоддзя часопіса рэдакцыя мяркуе падрыхтаваць юбілейны нумар. Запрашаем Вас прыняць у ім актыўны ўдзел. Чакаем Вашых пісьмаў.

Рэдакцыйная калегія.

ПА СЛЯДАХ НЕАПУБЛІКАВАННЫХ ПІСЬМАЎ

У рэдакцыю прыйшло пісьмо-скарга ад хворых анкалагічнага аддзялення 1-й клінічнай бальніцы горада Мінска. У пісьме скардзіліся на дрэнныя, бяздушныя адносіны асобных работнікаў медперсоналу, на антысанітарныя ўмовы, якія пануюць у клініцы.

Рэдакцыя пераслала гэта пісьмо-скаргу ў Міністэрства аховы здароўя на рэагаванне. Вось які адказ мы атрымалі ад начальніка Упраўлення лечпрафдапамогі Міністэрства аховы здароўя БССР т. Сакаловай.

«Большасць фактаў, узгаданых у пісьме, сапраўды мелі месца. Загадам па бальніцы старшую сястра Абрамава П. П. вызвалена ад работы старшай медсястры і пераведзена працаваць медсястрой. За парушэнне эпідэмічнага рэжыму ў аддзяленнях, нядобра сумленныя адносіны да службовых абавязкаў медсёстрам Паповай М. А. і Ліпніковай П. А. аб'яўлена строгая вымова. Работа медсяцёр абмеркавана на расшыраным пасяджэнні мясцовага камітэта 1-й клінічнай бальніцы г. Мінска з удзелам усіх старшых і медыцынскіх сяцёр бальніцы.

З боку кіраўніцтва бальніцы ўзмоцнен кантроль за работай сярэдняга і малодшага медыцынскага персоналу».

Мікалай ПРАЎДЗІН

Мал. А. Чуркіна

Адправіўшы жонку з дзецьмі да маці ў Маскву, інжынер Шабалін марыў адпачыць ад клопатаў і турбот. Апрача таго, яму трэба было скончыць адну вельмі тэрміновую работу. Дагэтуль шум спрэчкі і іх бесперапынныя спрэчкі не давалі яму канцэнтравання.

Першыя два дні пасля ад'езду сям'і нішто не перашкаджала Шабаліну плённа працаваць. Ён спакойна сядзеў у сваім зручным крэсле, думаў і, не спяшаючыся, спісваў старонку за старонкай.

На трэці дзень, увечары, калі інжынер толькі што засеў за сваё заняткі, пачуўся тэлефонны званок. Дробна патрашчаўшы, трубка некалькі разоў чыхнула і затым аднекуль, здалёку, ледзь чутным голасам жонкі запішчала:

— Пеця! Пеця! Ты чуеш мяне, чуеш? Гэта я... Добры дзень! Як жывеш? Чаму не пішаеш? Забыўся пра нас?

— Што ты! Я заняты. Я вельмі заняты! — закрычаў у трубку Шабалін, а сам са страхам падумаў: «Няўжо адгасцілі?»

Але голас жонкі не даў яму прааналізаваць да канца свае здагадкі.

— Печечка, калі ласка, запішы. Запішы, нажуй!.. Трэба, каб ты тэрмінова выслал мне кофточку... чорную... Якую? Ну, гу, што з вышыванымі рукавамі... Га? І сукенку, памятаеш, тую, што я віном пад Новы год заліла... І яшчэ футравы каўнер для Танечкі прышлі, Пеця... Каранулевы, ад майго старога паліто... Навошта?.. Я заказала ёй зімовае паліто...

— Добра! Добра! — радасна закрычаў Шабалін у трубку. — Чую, чую! — дадаў ён. — Прышлі! Абавязкова прышлю...

Інжынер адразу адчуў сябе спакойней і павесялеў. Пажартаваў нават па тэлефоне. Потым зноў успомніў пра даручэнне і, надручваючы голас, пракрычаў у трубку:

— А дзе ляжыць усё? Так, так, дзе шукаць, нажуй...

— Не ведаю, — крычала ў адказ аднекуль з-за свету жонка. — Можна ў камодзе, а можна ў шафе. Паглядзі сам. Знойдзеш.

Пагаварыўшы яшчэ некалькі мінут пра розныя дробязі, жонка развіталася, а Шабалін павесіў трубку і, каб не адкладваць даручэнні, адразу ўзяўся шукаць патрэбныя рэчы.

Спачатку ён вырашыў абследаваць камод, у вяртлівым шуфлядах якой ляжала мноства ўсялякіх скурткаў і скуртачкаў. Усе яны былі акуратна перавязаны вяровачкамі і блішчалі ад змазаных рознымі эмальмі і вернымі сродкамі ад моці.

Раскруціўшы першы скуртачак, інжынер знайшоў у ім нейкія загадкавыя абрэзкі рознакаляровых матэрыялаў. «Гэта, напэўна, для Таніных лялек», — падумаў ён і скурціў іх зноў.

У другім скуртку ляжалі дзве старыя кашулі без рукавоў і адна дзіравая шарсцяная шкарпэтка з велізарнай зацыраванай пятной. Гэтая знаходка аздачыла яго. «Навошта гэта тут? — мільганула ў яго ў галаве. — Выкінуць трэба...» — але, баючыся самавольнічаць, ён склаў і прыбраў на месца і гэты скуртак.

Яшчэ адзін пакет таіў у сабе кавалак фетравага капелюша і палавіну ваенных штаноў з вузенькім чырвоным канцікам пасярэдзіне. Усё гэта было добра пасыпана нафталінам. Шабалін адкінуў гэтыя кавалкі ўбок і ўжо ў больш хуткім тэмпе ўзяўся за далейшы агляд шуфлядаў камоды. Ён перагледзеў іх поўнасьцю, аднак нічога патрэбнага не знайшоў. Тады ён абшукаў усе астатнія месцы, дзе захоўваліся асабліва каштоўныя рэчы сям'і. Але і там ні каўнера, ні кофточкі з вышыванымі рукавамі. Затое, на сваё шчасце, Шабалін знайшоў прапаўшыя год назад ануляры ў моднай аправе і лагарыфмічную лінейку, якая знікла ў свой час пры вельмі дзіўных абставінах. Гэтыя рэчы акуратна, звязаныя і таксама чамусьці перапынаны нейкім злым напах прэпаратам, спакойна ляжалі ў самым далёкім кутку шафы. Паміж імі такімі ж акуратнымі штабелямі ўляглася на зіму цэлае сямейства насякомых, супраць якіх выкарыстоўваўся гэты вельмі ядавіты парашок... Дэтальнае вывучэнне ўсіх штабеляў кватэры дапамагло Шабаліну знайсці дваццаць дзве зусім новыя іголки для швейнай машыны, пяць шпільнак, якіх заўсёды не хапала ў сям'і, ручку ад пральнай машыны, усмонтваючы шланг ад пыласоса, а самае галоўнае — рукапіс яго ўласнай работы, напісанай некалькі год назад. Паводле яго асабістай думкі, рукапіс гэты быў украдзены яго зайздроснікамі і зласліўцамі... Рукапіс таксама быў акуратна запакаваны, звязаны і надзейна перасыпаны нейкімі парашкамі і спецыяльным футравага ж каўнера і кофточкі з вышыванымі рукавамі не было нідзе. Шабалін расхвалываўся і, ведаючы, што жонка чакае яго пасылку, вырашыў пазваніць ёй і паведаміць пра няўдалыя пошукі. Ён заказаў міжгароднюю размову і ў чаканні яе пачаў прыводзіць кватэру ў парад. Узяў швабру і пачаў змятаць смецце, якое ён нарабіў у выніку сваёй бурнай гаспадарчай дзейнасці. Дабраўшыся да канан, ён раптам адчуў, што швабра чапляецца за нешта мяккае. Ён захапіў швабрай гэта «нешта» і выцягнуў з-пад канана патрэбную яму

Пошукі

вышываную кофточку, а разам з ёй і каранулевы каўнер... Праўда, у кофточцы ўжо не хапала аднаго рукава, а каўнер высыпаўся рухам.
Іх з'ела моль...

ГУМАР СЯБРОЎ

У ВАРАЖЫТКІ

— Ваш будучы муж будзе маленькага росту, бландзін, з бланкітнымі вачыма і багаты.
— Вельмі добра. Але, снажыце, што мне рабіць з маім цяперашнім мужам?

СКОРАСНАЕ БУДАЎНІЦТВА І СПАТКАННЕ

Яна: — Ты даўно чакаеш мяне?
Ён: — Пакуль я цябе чанаў. То ўжо вырасла два паверхі.
Яна: — Ну, я рада, што ты чакаў нядоўга.

На першай старонцы вокладкі: Вера Васільеўна Нахомская — кандыдат хімічных навук.
Фота Т. Ананьінай.

На чацвёртай старонцы вокладкі: цацкі (гл. дадатак).

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 07640.

Журнал «Работница и крестьянка» на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 4/III 64 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90¹/₈. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара—3-17-51, адказн. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 18 кап. Дадатак—выкрайка. Тыраж 190330 Зак. 80.

34//794557(050)

74995

0000000 1992061

